

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23944
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	82
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VOL. 82

MARRING BEAU
TO
MEET

marring beauty ^{११} सभाय विहायिन् mfn Kum .

marrow n I मज्जस् n Susr, मज्जन, मज्जा

SBr, MaitrUp, Hariv _____ मज्जनम् L, मज्जन _____

मिज्जा, मज्जन _____ वपा L _____

वपाकृत m L _____ मैदस् n RV, etc .

II अस्थिकृत् n, अस्थिजः L — अस्थितैजस

n L — अस्थिसम्भव mfn, अस्थिसारः, अस्थिरुहः,

अस्थिरुहकः L — कौशिकः L — जीवनम्

L — तैजोबीजम् Npr — देहसारः L —

धरा L — बलजम् — बीजम् L

— रसः (ifc f आ) RV, etc — वसा VS,

etc, वशा — वीर्यकरः L — सूक्ष्मम् L

— स्निग्धा L, मेश — हुङ्गम् L .

deprived of marrow and intestines (said of body)

विमज्जन् mfn MBh having no m. अमज्जक mfn TS

m. (esp. of the sacrificial victim) मैथः AV, TS, Br the

m. of a bone मिज्जापथम्, मिज्जास्थि n Ganar, मज्जन

the m. of bones शुक्रकरः L — शुक्रभू m L

— शुक्रवर्धिनी L — (also applied to the pith

of plants) मज्जन m RV, etc the m. of the flesh

(considered by some as distinct from that of the bones,

by others as the same) वशा VS, etc, वशा

' produced from the m. ' (semen virile) मज्जसमुद्भवः

L ' producing m. ' (a bone) मज्जकृत n L _____

(a bone) मज्जाकरम् L seerching for m. सारमार्गणम्

Yajn̄ to the m. आमज्जम् ind Naish .

marrowless adj निर्मज्ज Hariv .

' marrow-secretion ' (semen virile) मज्जारसः

L .

marrowy adj मज्जन्वत् TS .

marry vb I विवह विवहति (rarely) AV, etc

विवहते, विवहते (with मिथः) Gobh, Āpast, BhP

— उद्धह उद्धहति, उद्धहते PārGr, Gobh, Yājñ,

kathās, Ragh, etc — उद्धह उद्धहयति MBh, Pañcat

— उदावह उदावहति MBh, R — समुद्धह

समुद्धहति, समुद्धहते Yājñ, R, BhP — समुदावह

समुदावहति MBh — संवह caus संवाहायति, संवाहयते

Vet — संवह cl 1 संवहति, संवहते MW — वह

cl 1 वहति, वहते RV, etc — परिवह परिवहति

(Pāṇ 1.3.82 Sch) RV, BhP _____ ग्रह (पाणिम्) cl 9

गृह्णाति, गृह्णाति, गृह्णाति

AV 14.1.48ff Gobh 2.1.11,

पाणी क

MBh, etc _____ पाणिं √ग्रह, । _____ हस्ते क,

पाणी क

Pāṇ 1.477

हस्ते क

दाशान क,

दाशान प्रक

MBh, etc

उपशम उपयच्छति,

उपयच्छते

(only Ā Pāṇ 1.3.56, but see Gobh 2.1.8, Gaut

28.20, Kathās 14.67) ĀśvGr, Mn, 3.11, MBh, Śak, etc .

II अनुविद् cl 6 अनुविन्दति, अनुविन्दते MBh _____

उल्लापय

Nom

उल्लापयति

Vet

उल्लापयति

कन्याम् ह, कन्याम् वह Mn 9 _____ निर्विशि निर्विशिति

Kāv, Pur _____ परिग्रह परिगृह्णाति, परिगृह्णीते Śak,

Panc _____ प्रकृ प्रकरोति, प्रकुर्वते, प्रकृणोति, प्रकृणुते

etc (with दारान् MBh _____ प्रातिग्रह प्रातिगृह्णाति,

प्रातिगृह्णीते Mn, MBh, etc _____ विद् cl 6 विन्दते

(with or scil. भाषाम्) RV, Mn, MBh, etc _____ संग्रह

(संग्रह) संगृह्णाति, संगृह्णीते (Ved generally

संगृह्णाति, संगृह्णीते) BhP _____ स्वीकृ स्वीकरोति,

स्वीकरोति (with or without भाषाम्) .

(to lead home as a wife) i.e. marry प्रविश caus

प्रवेशयति, प्रवेशयते

MBh (to lead home)

नी cl 1 नयते (rarely P) MBh, R to m. (a

girl) ह cl 1 हयते (less correctly हयति)

(Dhātup 22.2) ŚBr, GrŚrS, etc to m. (a girl) to विवह

caus विवाहयति (gen. or सह) MBh, Pañcat to m. in

addition to अधिविद cl 6 अधिविन्दति to m. (said

of a Bridegroom) परिणी परिणयति, परिणयते

MBh, Kāv, etc (said or a woman) विद cl 6

विन्दति, विन्दत

AV, Mn, MBh

one should m.

निवेष्टम्

imper's MBh 13.5090 .

to be married to

संयुज्

pass

संयुज्यते (instr)

Mn 9.22 .

to cause to marry

उद्ग्रह्

caus

उद्ग्रहयति MBh, Pañcat

ग्रह्

caus

ग्राहयति

Kum 1.53

(a man)

निविश

caus

निवेशयति

Sak

to cause a man to marry a

woman

परिणी

caus

परिणाययति

(acc)

Pañcat

परिणापयति

to desire to m.

संग्रह्

(संग्रभ्)

desid

संजिघृक्षति

Das

.

a father who marries his daughter to a man whose

elder brother is not yet married परिदायिन् m L one

who m. उद्धादिन् mfn L — प्रतिग्रहित् m MBh, R

one who m. a wife हस्तग्राभ mfn a relation who m. his

ward to a man whose elder brother is not yet m. परिदायिन्

m L .

marrying n I परिणयनम् SrS, etc दारकर्मन्

n Mn 3.5.12 .

II आवहः उत्कलापनम् Vet

उपयमः (Pan 3.3.63) Sāh उपयमनम् Pān

उपयामः (Pān 3.3.63) I निवेशनम्

(ifc f आ) BhP ग्रहणम् परिग्रहः

Mn, MBh, etc पाणीकरणम् Naish प्रतिग्रहः R

प्रतिग्रहणम् R हस्तधारणा Hariv, Naish

हस्तेकरणम् L स्वकरणम् Pān 1.3.56

स्वीकरणम् Kālid .

not marrying अप्रतिग्रहणम् R .

the act of marrying (said of both sexes, esp. the

marriage of a Śūdra woman with a man of a higher caste)

वेदनम् Mn, Yājñ desirous of m. उद्बोद्धुकाम mfn

m. a man of a higher caste उत्कृष्टवेदनम् Mn 3.44 m.

an additional wife अधिवेदनम् m. a widow विधवावेदनम्

Mn 8.65 विधवाविवाहः the m. of a younger brother

before the elder brother परिवेदनम् Mn, Yājñ, etc,

परिवेद्यम्

VP the m. of four wives विवाहचतुष्टयम्MW property (gifts etc) given to a first wife upon m.a second आधिवैदिकम् (scil. दानम्) Yājñ,

Vishnus .

marrying adj वैदिन् .

attended by the planet Mars साङ्गारक

mfn M

belonging to the planet M. काज

mfn VarBr 8.18.24,

(said of tuesday.) Vishnu 78.3 ' the blood-planet M.

असृग्महः VarBrS the blood-red planet or M. रुविरः

VarBrS, Pañcat the day of the planet M. अङ्गारवारः Cat

a festival of M. on the fourteenth of the latter half of

Caitra अङ्गारकदिनः, अङ्गारकदिनम् the house of the planet

M. मङ्गलगृहम् Sinhās a particular stage ⁱⁿ the retrograde

motion of the planet M. निरिच्छः

Var the planet M.

अङ्गारः (√ अङ् or अङ् Un) — अङ्गारकः —

अवनि सुतः, अवनिजः VarBrS — असृज m —

आरः — आषाढभनः L — आषाढभू m L

— कुजन्मन m (कुज) — कुसुतः Comm on VarBr,

(कुज) — कोणः L — क्षमातनयः

VarBrS 6.11 — क्षमाजः — खोल्मुकः L —

गगनाल्मुकः L — परः L — जः L

— प्रजापति m Sūryas — महीपुत्रः Yājñ — महीसुतः

VarBrS — मैदिनीकोशः VarBrS — शक्ताङ्गः

L _____ ~~भारद्वाजः~~ भारद्वाजः L _____ भूपुत्रः Sūryas _____

भूमिजः MārkaP _____ भूमितनयः Var _____

भूमिपुत्रः Sūryas _____ भूमिसुतः Var, Mricch _____

भूसुतः Sūryas, Var _____ लोहितः VarBrS,

लोहिताधिपः, लोहितार्चिस_ m VP, लोहिताङ्गः MBh,

लोहितिकः L _____ लकः VarBrS _____ (as visible

in the rainy season) वर्षार्चिस_ m L relating to

the day of planet M. भौम mf(ई)n Vet relating to

the planet M. भौम mf(ई)n Vet without M. and Sun

and Moon विकुजरवीन्दु mfn Laghuj without the planet

M. विकुज mfn Laghuj .

' Mars-day ' (Tuseday) मङ्गलवारः, मङ्गलवासरः

L ' _____ ' (Tuseday) शौमवारः KātyŚr, Sch .

marsh n कच्छः (कच्छा, कच्छम् L) MBh, Megh,

Pāncat _____ पवः L .

' inhabiting a marsh ' (a turtle etc) कच्छपः

MBh, Gaut, Mn, etc ~~कच्छ~~ ' keeping a m. ' (a turtle etc)

कच्छपः MBh, Gaut, Mn, etc .

marshal vb यत् cl 1 यतति RV .

marshy adj आनूप Susr _____ अनूपप्राय _____

जलाद्वय W _____ पल्वय f(आ) TS .

not marshy अनाविल .

any animal frequenting marshy places, as fishes,

buffaloes आनूपः Susr having no m. banks विकच्छ

L living in m. places आनूपक

Pāṇ a m. country

अनूपदेशः m. ground कच्छः (कच्छा, कच्छम् L) MBh,

Megh, Pañcat _____ कच्छम् f W a m. region

कदमिनी gana पुष्करादि .

Marsilia dentata मानिन् L _____ वनालु

m L _____ शितिचारः _____ शिवः L _____ शीतकः

MW .

Marsilea quadrifolia शितिवरः BhPr, शितिवारः

L _____ चतुर्दलः Npr _____ कुरुरः L _____ ग्राहकः

L _____ तमालकम् L _____ तौयधरः L _____

देवा _____ वातकः L _____ वितुन्मम् L _____

श्रीवारकः L _____ सनपर्णी L, असनपर्णी _____

सूचिपत्रकः, सूचिपत्तिकः L _____ सूचीदलः L _____

स्वप्नकृत m L _____ स्वस्तिकः, स्वस्तिकम् L .

the herb Marsilea quadrifolia सुनिषण्णः, सुनिषण्णकः

Var a kind of pot-herb (M. quadrifolia) कुरुरः L

the plant M. quadrifolia असनपर्णी L — कुरुटः

(ifc f आ Pan 4.14, Kās) L (कुरुट) —

कुरुटः L the creeper M. quadrifolia खेदिनी L

the plant M. quadrifolia इति लुवातकः L —

सुदीर्घवर्मा L .

mart n अवड्डुः, अवड्डुः L — गजः W .

martial adj सैन्यिक f(ई) Gaut, Kauś, MBh,

etc — यौध f(ई) Lāṭy — युध्वन्, युयुधि

RV — सैनिक MBh, R, etc — संयुग्नि Kālid

— सामरिक MW — साम्राज्यिक f(आ or ई)

Martial music रणवाद्यम्

MW the m. qualities of

a king (consisting of the 3 Śaktis, the Shādgunya, and the

Astrādy-abhyāsa) सांग्रामिकगुणः I more m. शौधीयस् RV.

attended by the maruts मरुत्व

mfn RV, VS, Br

attended by the troop of the M. मरुद्गण

mfn RV being

with the troop of the M. मरुद्गण

mfn RV belonging

to the M. माकत

mf (ई) n RV, etc

११ डिङ्

mf (ई) ŚBr 11.5.2.4, ĀsvŚr 9.2, ŚāṅkhŚr 14.10.7, KātyŚr

2 & 4 Sch a chief of the M. माकतः g पश्वादि

chisel as the weapon of M. वाशी consisting of the M.

माकत mf (ई) n RV, etc containing names of the

M. मकुञ्जाम mfn formulas containing names of the M.

मकुञ्जाम mfn pl. Kāth the host of the M. मकुदगणः

(ifc f आ) MBh, R, Hariv, Bhartr the Ishti sacred to

the M. कैडिनीया scil, कैडिनिष्टि KātyŚr 2 & 4, Sch

powerful (the M.) तुविद्युम्न mfn RV 1.3-4.8f proceed-

ing from the M. माकृत mf(ई)RV, etc referring

to Agni and the M. आग्निमाकृत mf(ई) (Pāṇ 6.3.28,

7.3.21) VS 24.7, Nir relating to the M. ^{माकृत}~~मरुत्सामः~~ mf(ई))

n RV, etc a Stoma of the M. मरुत्सामः TBr the troop

of the M. मरुद्गणः (ifc f आ) MBh, R, Hariv,

Bhartr verses containing names of the M. मरुन्नाम mfn pl.

Kāth with a host of Rishis and M. सार्षिमरुद्गण mfn MW .

marvel n अद्भुतम् — साश्चर्यम् .

a great marvel महादद्भुतम् AvParis ~~containing all~~

marvels

containing all marvels सर्वाश्चर्यमय mf(इ) n Bhag,

BhP, Pañcar full of m. साश्चर्यमय mf(इ) n MW .

marvellous adj अद्भुत — आश्चर्य KathUp,

Prab, Śak, Ragh — आश्चर्यमय Kathās, Bhag —

आश्चर्य Bhartr .

being of marvellous appearance आश्चर्यरूप NṛisUp

giving m. aid (chiefly said of the Ásvins) दत्त RV

having a m. appearance आश्चर्यभूत R m. beauty वैचित्र्य

Bālar, Kathās, वैचित्र्यम् Kāv, Sāh, etc — तपुषम्

RV the m. (style) अद्भुतः m. power दंसनम् RV 1.

166.13, दंसना RV 1.3-8.10, दंसन् m RV m. skill

दसनाम्

RV 1.166.13, दसना

RV 1.3.-8.10, दसस

n RV, the m. style (of poetry) अद्भुतरसः m. voice

चित्रोक्ति

f L ' of m. heroism ' (V. of a celebrated

king of the lunar race) विचित्रवीर्यः MBh, Hariv, Pur.

to be marvellous आश्चर्य Nom आश्चर्येति L .

Mary n मरीयमि f Romakas .

any case form in the masculine gender पुंस्प्रवादः

RPrat '(in gram) being m. पुंलिङ्गं mf आ n desi-

gnated as m. पुमाख्य mfn Pan 8.3.6, Sch having a m.

name पन्नामन mfn Sr, h, etc (like) in the m.

gender पुंवत् ind SrS, Pan, Vop like the m. gender

पुंवत् ind, SrS, Pan, Vop (in gram) m. and feminine

स्त्रीपुंशौ m du L the m. and fem. gender द्वयम्

Gr m. and neuter पुंनपुंसकम् L a m. (bullish) girl

unfit for marriage कृषभा

ApGr the m. gender

पुंस्त्वम्

L Pan, Sch

पुंभावः

Das

पुंलिङ्गम्

Kum, Sch a m. (unfit for marriage)

शेषलक्षणा

L a m. wife

स्त्रीपुंसलक्षणा

L a m.

woman विपुंसी

ParGr (v.l. विपुंसा, विपुंजी)

(in gram) a m. word नृ m L पुंशब्दः L

(in gram.) a m. (word) पुंस m SBr, Pan, Vop (with

lexicographers) ' not feminine ' i.e. the m. and neuter

genders अस्त्री

(like) with the m. gender पुंवत्

ind ŚrS, Paṇ, Vop a woman with m. peculiarities (as with

a beard etc) कृष्णी L a (feminine or neuter)

word of which also a m. exists ^{उक्तपुंस्व}
~~उक्तपुंस्व~~ / Vop 4.8

a (feminine or neuter) word of which also a m. is mention.

ed ^{उक्तपुंस्व} Vop 4.8

masculineness n (in gram.) पुंस्त्वम् L Pan, Sch .

mash n मद्यपङ्कः L .

(prob) a kind of mash कम्बा Uttarar .

less by a Masha माषाण mfn , माषाण mfn

8 गिरिनद्यादि M. by M माषशः ind Siddh

amounting to a particular number of Mashas माष्य

mfn (ifc after numerals) Pan 5.1.34 amounting to 5 M.

पञ्चमाषक (f ई (?) Gaut) , पञ्चमाषिक

(Mn) mfn consisting of 5 M. पञ्चमाषक (f ई (?)

Gaut) , पञ्चमाषिक (Mn) mfn a weight of 4 M. टकुः

SārṅgS 1.19, Vet 4.3 टकुः L worth a particu-

lar number of M. माष्य mfn (ifc after numerals) Pan 5.13

to mash together उन्मृद् उन्मृदति

KātyŚr,

Lāty .

to be mashed (as a louse etc) क्षात्तव्य

mfn

Pat on Pāṇ 2.4.8 .

one who knows how to cook mashed grain औदनिक

mf (ई) n gana संतापादि Paṇ 5.1.101 .

Masha-wise माषशः ind Siddh .

mask n वर्णिका Malatim .

masked adj कपटवेश W .

masked adj (as an actor) वैष्ण

Pāṇ 5.1.100,

Sch .

mason n गृहकारकः Yājñ 3.146, Parāś, Paddh _____

(as using straw) पल्लगण्डः L .

a kind of masonry protecting the access to the gate

of a city or fort

हस्तिनखः .

in masquerade

कपटवेशिन

mfn L .

mass n I पुञ्जः

(mostly ifc f आ) MBh, Kāv,

etc _____ राशि _____ m RV, etc _____ समुदायः Prāt,

Kāv, Pancat _____ निचयः _____ प्रचयः (ifc

f आ) Ritus, Rājat, Susr _____ यनः W _____

संघातः

(rarely संघातम् ifc f आ) TBh, MBh,

etc .

II शिख्यः RV 6.28.2, (ifc) SBr 14.5.4.12 _____

चक्रवालः, चक्रवालम्

MBh 1, Hariv 4098, VarBrS, etc

_____ दृष्ट

Śis 1.47 Kathās, Rājat 5.330. Prasannar,

Sah _____ जटि _____ f L _____ दुम्बरः Mālatīm, Mear,

Kathās 71 _____ तति _____ f (Pāṇ 6.4.37, Kās v.1.) Śak 2.6,

Śis 4.54, etc _____ देहः, देहम् Var _____ निकरः

EBh, Kāv, etc _____ निकुरम्बः, निकुरम्बम् (Mālatīm),

निकुरुम्बः, निकुरुम्बम् (Viddh), निकुरम्बकः,

निकुरम्बकम् (Kāsikh) _____ पटलम् (in comp)

EBh, Kāv, etc _____ पटलिका Kāv _____ पिच्छा

Car _____ पूगः (ifc f आ) Śāṅkh, Br, In, EBh, etc

_____ (subsiding) प्राग्भारः Bhartr, Prab, etc _____

भारः (ifc f आ) Kāv, Kathās, etc _____ भारः

Hariv, Kāv, etc _____ मण्डलकम् IBh _____ मेघः

_____ वितानः , वितानम् Kāv, VarBrS _____ वितानकः

वितानकम् Śis _____ संक्षिप्तम् R _____ संतति

f IBh, Kāv, etc _____ संदोहः Kāv, Kathās _____

सम्भरणम् RV _____ स्तौमः Kāv, Pājat _____

हस्तः (ifc after a word signifying ' hair ')

any compact mass घनः (generally ifc) SBr

14, etc _____ (said of the foetus in the 2nd month) घनः

(generally ifc) Nir 14.6, Laguj 3.4 any roundish m. पिण्डः

(rarely पिण्डम्) TS, SBr, etc collected in n.

सामूहिक mfn Kam collected into one m. एकैवभूत

mfn a dark m. नीकराजि f Rutus a dense m. of dust

रेणुजालम् Hariv a dense m. (of people) संवर्तः

Malatīm forming a m. (hair) चित mfn Buddh L a

great m. of water सलिलाकरः IBh in a m. प्राचूर्णेन

ind MarkP a m. of Buddhas बुद्धपिण्डी Divyāv a m. of

clouds वारिवाहजालम् MW a m. f clouds of any shape

मेघवपुस n 12h a m. of dust पांसुपरलम् MW

a m. of fire अग्निचयः P — अग्निराशि m ' m. of

foam ' (a mere bubble, nonsense) फेनपिण्डः L a m. of

hair केशपाश — केशकलापः Kathās 70.13

चिकुरकलापः, चिकुरनिकरः, चिकुरपक्षः, चिकुरपाशः,

चिकुरभारः, चिकुररचना, चिकुरहस्तः, चिकुरोच्चयः

L ' m. of lightning ' (a flash or streak of forked light-

ning) विद्युद्दामन n Megh a m. of lotuses कमलाकरः

a m. of rays रश्मिपुञ्जः P a m. of rice शालिजाकम्

Ritus a m. of rock शिकानिपयः Varṣ ' m. of salt

wate ' (the sea, ocean) लवणाम्बुशशि m Kav a m.

of snow हिमसंहति f L, हिमसङ्गतः Rajat a m. of

water वनौषः Sis a rough m. स्थूलोद्भयः L a round

m. वडा L to be collected into a m. स्थै cl 1 स्थायति

Phatup 22.14 the whole m. of sacred texts or knowledge

ब्रह्मराशि

m VPrat, R whose m. is not prepared in

fire अतप्ततनु

mfn RV 9.83.1 .

to become a mass राशी भू राशीभवति

Megh

to become one m. of affection प्रेमराशी-भू प्रेमराशीभवति

Megh .

to be massed together (as clouds) सम्प्लव्

सम्प्लवते

ChUp .

to cause to mass together (as clouds) सम्प्लु

caus सम्प्लावयति TS, 'SBr .

massacre vb निकृत्_ निकृन्तति, निकृन्ते Katy'Sr,

MBh, R, Susr, etc _____ निष्कृत्_ निष्कृन्तति (ep.

also A) , 'SBr, MBh _____ परासनम् L .

massacring n निकुन्तनम् MBh .

massive adj स्थूल f(आ) AV, etc दृढ

(दृढ) RV, AV, ŚBr, MBh, etc .

a massive stone जातशिला Gobh 3.9.6 .

massiveness n स्थानम् L .

massy adj पिण्डित PBh, Kav, etc बृहत्

f (अती) RV, etc .

mast n कूपदण्डः Das — कूपः L —

दण्डः see महादण्डधर. (a ship) ca

(a ship) carrying a great mast महादण्डधर

mf(आ) R the m. of a boat पोलिन्दः L the m. of a

ship पुलिन्दः L, पोलिन्दः — मङ्गः L the

m. of a vessel कूपकः L .

the masts of a boat पादारकः, पादालिन्दः L .

master n I स्वाप्तिन् m Mn, MBh, etc — प्रभु

m — इध्वरः, इध्वरी AV, SBr, Pagh, In, etc —

इडा mfn Mn, SBr, MBh, Kum, etc इडावाः AV, VS,

SBr, MBh, Kum, etc — इडा m S, etc — इडात्

m — पति m RV, etc — पति m Un 5.5, Sch

पति — इनाः .

II अधिभू m L — अभीक्ष्णः L — अयः

Naigh, Pan 3.1.103 — अवमति m L — अयः

L — कारः (ifc) L — दम्पति m —

नमतः L — निमोक्तु m Ragh — निमोक्तुः

Top — नेतृ m V — पिण्डः Bhartr —

प्रशासितु m Mn, MBh, Samk — भरण्डः Un 1.128,

Sch — भरण्डु m L — भरु m Un 1.7, Sch, भरु

m RV, etc — भानु m L — (a term of respectful

address) महाद्वयः MW — महोदयः L —

समाप्तातः (?) L — समाश्रयणीयः Rajat —

सेव्य mIn R, Kalid, etc — स्थपति m MBh, R,

etc .

not a master अपति n AV 8.6.16 .

an ancient master (of music) पूर्वस्वरि m Samcit

a bad m. कुस्वामिन् m Pancat — दुरीशः Prab 5.18

— किम्प्रभु m Hit to become m. of अश (in

classical Sanskrit only) अङ्गुते RV — उपग्रह

उपग्रहाति BSh, R, BhF, Im, Pancat, etc — उद्म

caus उद्मयति — कृष् cl 1 कषेति rarely कषते

Mn 2.215, MBh, 4.20, R, Pañcat — वन् cl 1 (Dhātup

13.19, 20, 19.42) वनति (Ved also वनते) cl 3

(Dhātup 30.8) वनोति, वनुते RV, AV to behave like

a m. इति cl 2 इष्टे Ved इति KathUp the

being one's own m. वशित्वम् MBh, Hariv to be n. पत्

cl 4 पत्यते PV to be n. of इय cl 2 इष्टे

Ved इति (with gen. or Ved with gen. of an inf. or

with a carm on inf. or the loc. of an abstract noun) PV,

AV, TB, ŚBr, MBh, Pañcat, etc — प्रभू प्रभवति

(rarely प्रभवते) (gen. loc. dat.) Mn, PWh, etc

प्रभु — इरज्य इरज्याति, इरज्यते

— क्षि cl 1 क्षयति (gen.) RV — परिकृष

परिकृषति, परिकृषते (acc) PWh to be m. of anything

इन्व cl 6 इन्वाति, इन् cl 8 इजाति RV,

AV, SV, Dhātup. Vir to be m. over आभिवश, आभिवशि

(acc) RV 2.25.3 dependant on a m. इक्ष्वाधीन mfn

depending on a m. स्वामिमूल mfn deriv'd from am. a m.

स्वामिभूत mfn W endowed with all the qualities of

a m. सर्वस्वामिगुणोपेत mfn W for a m.'s sake स्वाम्यर्थम्

ind, W a great m. महाप्रभु mfp a great m. of the

Yoga system महायोगेश्वरः IBh having a m. नाथवत्

mfn R (नाथवत्ता IBh) — नाथिन् mfn Hariv, B

— सनाथ mfn Kāv, Pur — सेन mfn Vās

having a m. in पतिमती Pat having no m. अनाथ

mf(आ)n — विनाथ mf(आ)n R ' m. and

mistress ' दम्पती f du m. and mistress of the house

विज्ञापती m du m. and servant सेव्यसेवको m du.

Hit ' m. in science and speech ' विद्यावागीशः Cat

a m. in sorcery योगीश्वरः Kathās m. of पात्रम्

(ifc f आ) (gen.) IBh, Kāv, etc ' m. of a cave '

गर्तेशः Buddh. the m. of a cow गोरवामिन m

⁴
KatyBr, Mn 8.231, VarBrS the m. of a house गृहपति

m (Pāṇ 6.2.18) RV 6.53.2, AV, ŚBr 4.8, Kauś, etc _____

गृहिन्

m Mn, Yājñ, VarBrS, BhP.

गृहभर्तृm VarBrS 53.53गृहपतिm BhP 7.9.40 the m. ofa sacrificeयाज्यःMn, MBh, etc the m. of a vesselपोतधारः

Gal,

पोतधारिन्

m Satr

the m. of allसर्वस्वामिन्

m W

m. of divine workदेवकर्मः

RV 10.

120.1

the m. of harlotsवैश्याचार्यः

L

a m. of languageवागीश्वरः

Gārdap, Pāncar

m. of one's selfआत्मेश्वरः

Kum 3.40

आत्मजित्

mfn Bcar

वशिन्

mfn MBh, Kāv, etc

स्वक्षत्र

mfn RV

' m. of

plants ' (a physician) ओषाधिपति m m. of

sacred word देवकर्मः EV 10.130.1 a m. of speech

वाचस्पति m BhP — वाक्पति m L —

वाग्मीरः Bh the m. of elephants गजाध्यक्षः

VarBrS 86.34, Pañcat 3.⁶⁷₆₈ ' m. of the monkeys ' (N. of

Jan) कपिप्रभु m L m. of revels केति सचिवः L

a m. of Vedic lore वेदविद्याधिपः Pañcar ' m. of words

(N. of Kālidās) वाग्देवतागुरु m Ping, Sch a m. over

(others) अधीशः ' named after an insignificant

m. ' अलेपडाख्य mfn Buddh not at all m. of one's

self स्ववश mfn Vas the not being m. of one's pass -

ions अस्वतन्त्रता Kād not being m. of one's self

अवशित्वम् Wh 14.1001 one's own m. स्वायत्त

mfn लव one who is a m. of language वागीश mfn Wh,

Kāv one who is completely m. of anything इवा mfn

originating from a m. स्वामिमूल mfn W rendering one

a m. इशानकृत mfn (Say) RV seeking a m. 's inter-

est स्वामिकामर्थिन mfn RV a singing m. गीताचार्य.

Kathas 71.73 ' without a m. ' अपति f, अपतिका Nir

having the demons as masters दासपत्न्यः f pl

the two m. दम्पती m du. (g. राजदन्तादि the

comp, taken as a Dandva and दम् in the sense of wife)

RV 5.8.10, AV, Gobh, etc (said of birds VarBrS VC, Wit)

(said of birds) दम्पती m du. (g.

राजदन्तादि the comp taken as a Dandva and दम्

in the sense of wife) VarBrS, VC, Wit .

to be a master

पतीय

Nom

पतीयति AitAr

being m.

पतीयम्

Mantra Br

to become a m.

पतीय

Nom

पतीयति

AitAr

to become m. of

नशे कृ

Mn 2.100

—

क्रोडी कृ

Hear

—

क्षेत्री कृ

(acc) Kad.

AgT 30.22 to become m. of anything

पक्षी वृ

Hear to

cause to possess a m.

सनाथी कृसनाथी करोति

Sak,

Kathās, Hit

to make any one a m.

इश्वरी कृ.

master vb

अभिपद्य

RV 10.71.9, 5Br, etc

अभिसंधा

Mn, etc

अश

(in classical

Sanskrit only)

अश्नुते

RV

उदश उदश्नोति

A IV

उपशक्

P

AV 6.114.2, 3 (

TBr 2.4.

49)

उपशक्

desid

उपाशिक्षति

RV, AV, Br,

परिग्रह परिग्रहति, परिग्रहते

Var

विजि

विजयते

(rar ly

विजयाति

) Mn,

Bh, etc

विराज्

विराजति,

विराजते

(gen. or acc) RV, AV, Br

श्रेतीकृ श्रेतीकुरुते

TS, TBr, (Sch) — सह cl 1 सहते (Ved. and

ep. also सहाति and exceptionally साहाति)

MBh, R, etc — साध caus साधयाति RV, etc

— ह cl 1 हस्ते (less correctly हसति)

(Dhātup 22.2) Mn, MBh, etc — (an enemy) निस्त

निस्तारति MBh, Kāv, etc .

mastered adj उपगृहीत Prab — वृत्त Pāṇ 7.

2.26 — साधित MarkP .

one who has completely mastered his profession

विद्यान्तग mfn VarBPS one who has m. पारग

f(आ) m, h, etc one who has m. his letters जिताक्षर

Can to be m. परिजय Pāṇ 5.1.93 — प्रसाध्य

R — साध्य IBh, R, etc not to be m. असाध्य

Pāṇcat, Kām — असोढ Pāṇ 1.4.26 to be m. thoroug-

hly समुदानयितव्य SaddhP ^{t.} the state of one not be m.

असाध्यता Pañcat very difficult to be m.

सुकुप्प्रसाध्य Kām .

masterhood n भट्टता W, भट्टत्वम् NBh, etc .

mastering n निजियः Bh, Kāv, Susr, etc

(the act of) साधनम् (ifc f आ) Kir, Pāncat

(mentally) अत्ययः .

' a masterpiece ' n कर्मशोभा .

mastership n स्वामिता VarBrS स्वामित्वम् MBh

— स्वाम्यम् Mn, MBh, etc — स्वामिभावः R.

mastery n अधिगमः .

to be a physician for i.e. to gain the mastery over

anything अभिषज्य Nom अभिषज्याति (loc) Bālar

having the m. of one's passions बाधिन mfn MBh, Kāv

etc m. of language वागीशतीर्थत्वम् Pāncar m. of

one's self वाशित्वम् KumMarkP m. of speech वाक्पतीयम्

TBr, वाक्पत्यम् Kath m. of the Yoga योगेश्वरत्वम्

IRh, BhP — योगेश्वर्यम् BhP .

masticated vb चर्व cl 10 चर्वयति Pricch 2.12,

Pāncat 5.11.1⁰, Davim, Bhpr, Sch on KātyŚr & PārGr —

भस् cl 3 लभस्ति, लप्सति RV, AV, ŚBr .

masticated adj भक्षित SBr, etc .

well masticated सुखादित VS .

masticating (the act of) n संचर्वणम् Rājat .

mat n इटः AV 6.14.3, 9.3.18, इटसूनाम् SBr

— कालिञ्जः L — कालिञ्जः m n AV, SBr,

KatySr, Kaus, Vait, BhP — कालिञ्जः Comm on

KatySr, कालिञ्जः — कालिञ्जः Susr, कालिञ्जः

L — तलाची L — वटरः (only L) .

along a mat अनुभिति ind KatySr belonging

to a m. कटकीय, कटक्य mfn gana अपुपादि Pan

5.1.4 a kind of m. जङ्कुरक Divyāv 1.354 —

जङ्कुरकम् Divyāv a kind of m. for sleeping on

कोरपट्टी L a m. (made of split reeds) भित्ति f

SB̄r m.-maker कुरुडः BhP, Sch a m. of grass दध्निगम्

Baudh (ĀpŚr 11.8.5, Sch) a m. of straw वानम् L

a m. on the ground अन्नशय्या L a small m. of sacred

grass (on which a Brāhman sits when ^e performing his ^{devotion} devotion)

) कुशासनम् straw m. कटः TS, ŚBr, KātyŚr,

Ṛn, etc , कटकः Comm on KātyŚr — कटिका Comm on

KātyŚr a straw m. maker (the son of a Vaiśya and Śudrā)

क २ क र :, क २ क म न m L without a m. विक २ mfn

a plaiter of straw mats क २ क र m Bh very fit

for making m. सु क २ ड. २ mfn Pat .

match n प्रतियोगिन् m .

being a match for पथिना mf (आ) n Lalit

प्रतिप्रति mf (तिनी) n Br, Mir — प्रतिसमासनम्

MBh a discuss which is a m. for any other प्रतिचक्रम् MBh

having no m. निष्प्रतिद्वन्द्व mfn MBh a m. for प्रतिसम

mfn MBh, Nāg — प्रतिवत् mfn (with gen. or ifc)

MBh, P — प्रतिभट mfn (gen. or comp) Vcar,

Caṇḍ, Ājat — पथिप mfn (gen. dat. loc. or

inf) MBh, Kāv, etc — प्रतिपक्षः (ifc) Kāvyaḍ

— प्रत्यञ्च mfn (acc) AV — प्रञ्च mfn (dat.)

Pan 2.3.16 Vartt 2, Pat — संसह mfn (ifc)

Bhatt — समर्थ mf (आ) n (gen. dat. loc. inf

or comp, rarely acc. abl. or pr. p) Mn, MBh, etc —

सह mf (आ) n (gen. or comp) MBh, Kav, etc —

सोढ mfn (gen.) MBh, P, Bhatt not a m. for अयोध्य

mfn (loc) वेनिस not to be m. for संशक् संशक्नोति

(with न) (instr or loc) TS, AV a perfectly equal m.

for anything सुपमाप्र mfn (det.) R to be a m. for

प्रतिशक् (only pf. प्रतिशेकुः) (acc) MBh —

प्रतिसह प्रतिसहते R — प्रसह

प्रसहते (rarely प्रसहति) MBh, Kāv, etc —

विषह विषहते (acc) RV, AV, MBh, Hariv

— प्रतिमा प्रतियाति (acc) Bhⁿ —

नेक्षंगाह (gen.) Vcar 2.11 — द्विष cl 2 द्विषि,

द्विषे (ep. also द्विषति, द्विषते) Kāvād 2.61

— पृ caus पारयति (ep. and n. c also पारयते)

(acc) 1h, MBh, etc — प्रतिमुद्य प्रतिमुध्यते,

प्रतिमुध्याति (acc) MBh, Hariv, R, caus प्रतियोधयति

MBh, Var — प्रतिसमास् प्रतिसमास्ते MBh, R

— प्रत्यस् प्रत्यस्ति (acc) PV, SBr —

प्रोथ cl 1 प्रोथति, प्रोथते (gen. or dat.)

Bhatt — मुद्य caus योद्ययति (Pan 1.3.86)

(acc) MBh, Kāv, etc — विभू विभवाति (dat. or

acc) SBr — संसह संसहते (acc) MBh —

संधा संधस्ते Pañcat — सध् cl 5 (Thātup

27.20) सध्नाति (acc) PV, TS, MaitrS, Tār —

समास् समास्ते NEh, P to be a m. for anything

विडम्ब विडम्बयति Hariv, Kāv, Kāvād to be a m.

for any one विडम्ब विडम्बयति Hariv, Kāv,

Kāvād to become a m. for सम्प्रसाह् सम्प्रसहति

NEh without a m. अप्रतिम mf(आ)n .

match vb लुत् cl 10 लेखयति, लुत्थयति

Hegh, Sarngī, Bhartr 3 * Ragh 13.75 .

equally matched (in number) सुसंयुक्त mf(आ)n

well m. (in number) सुसंयुक्त mf(आ)n R .

matchless adjअद्वितीय — निस्तुत Dharma⁴sarm

— अनुपम f(आ) — अनुपमित —

अप्रतिवीर्य IEh, R — निःसमा Sinhās .

' matchless mango-grove ' पुष्काम्रवणम .match-maker nघटकः ETL P 377 — टाड.र.
on

L — अक्षरः L — नागरीटः L —

सम्भसः

AV, Kaus .

a match of wood (used for ignition by friction)

अलगाव

W a piece of m. used to catch the

sacrificial fire when kindled by friction

कुमुदः

TS

5.1.9.5, TBr 1.4.7.3, ¹ApSr 14.24 .

together with the mate

समिधुन

mf(आ)n .

to mate out

सम्मा सम्माति, सम्मिमते

RV 3.1.15, 5.4.2 .

material adj I

भौत f(इ) Sāṅkhyak, भौतिक

f(इ) In, MBh, etc

आदिभौतिक f(इ)

प्राकृतिक f(इ) Sāṅkhyak, Pur, Tattvas

द्रव्यमय f(इ) MBh, R .

anything material

भौतिकम्

IN an m. object

पिण्डः (rarely पिण्डम्) Paṅh, Sāṅk, Vajracch

(with Buddhists) gift of m. things (one of the three

kinds of charity, the others being dharmadāna and maitrid-

ava) आमिषदानम् Dharmas 105 the m. and perish-

able body with which a soul clad in its subtle body is

invested स्थूलशरीरम् Vedāntas , RTL 35, स्थूलदेहः

स्थूलदेहम् MW .

II आर्थ f(ई) Sāh — उद्द — घन

f(आ) RV 1.8.3, Śuśr, etc — पौदलिक Gil —

मूल ŚBr, etc — शारीरिक MW —

सकल f(आ) WaitrUp, MBh — साधनम्

(ifc f आ) (only L) — (in phil) स्थूल

f(आ) — स्थूलमय f(ई) VP .

materials मात्रा Vas, Mn, MBh, etc — सधि

m (rar ly) f Pras'nUp — सम्भारः (ifc f आ)

AV, etc .

not material अभौतिक Comm on Nyāyad, etc .

material cause

उपादानम् — उपादानसमवायिकारणम्

Sarvad

m. contact

मात्रास्पृशः

Bhag

m. elements

मूलयः

f pl

m. form

मूलत्वम्

Bhāṣap, MārṣP

m. object

स्थूलविषयः

Vedāntas

(with Jainas)

उद्देशः

Sāṃk

, MB 535

m. of any

kind

उपादानम्

Sāṃkhyak

, Vedāntas, Kap, etc

the m.

of cloth (as cotton etc)वस्त्रयोगि

f L

m. refuse

हस्तालम्बः

Kathās

हस्तालम्बनम्

Pāncat

m.

substance

सत्त्वम्

(ifc f

आ)

Nir, Prāt

m. support

हस्तात्मवः Kathās, हस्तात्मवनम् Pāncat the m.

world समुत्पत्त्यः Vedāntas — मात्रा Maitrīp,

IBh, BhP offering a m. sacrifice होमयज्ञा Bhag on

m. objects (treated of in the Upanishads) आधिभूतम्

ind SBr 14, TUp the state of being a m. cause उपादानता,

उपादानत्वम् Kap that which is m. मूर्तिमात्रम्

11. .

destitute of materials असाधन IBh, etc

furnished with m. (as a carpenter who builds a house with

wood) सोपादान Nīlak the m. employed in magical

rites सिद्धसाधनम् W the m. employed in mystical rites

सिद्धसाधनम् m. for writing लिपिसज्जा the

m. of any musical performance संगीतार्थः MM the m.

of anything द्रव्यम् Wh, P m. of warfare साधनम्

(ifc f आ) Hariv, Uttarar, Rājat with m. (of war etc)

ससाधन Kām .

materialism n देहात्मवादः Madhus — लोकायतम्

(scil. शास्त्र, मत, तन्त्रा Prab, Sarvad, etc .

materialist n देहात्मवादिन् m L —

बाहिर-पत्यः BhP, Hariv — विप्रयायिन् m L

(only), विप्रयायिन् m L — लोकायतः Buddh,

Kilak, Aryav — लोकायतनः ००१, लोकायतिकः ००२

on Br̄ArUp and Pras̄nUp, etc

लेकायतिकः

materialistic adj लेकायत .

to consider as materialistic लेकायतीक

लेकायतीकरोति .

materiality n

मूर्तिभावः Dhātup — मूर्तित्वम्

Suryas, VarBrS .

maternal adj

मातृक् BH, Bbh, etc —

मैत्रिक .

belonging to the maternal line

मातृपक्ष W ' m.

love of a she-mule ' खरीवात्सल्यम्

Bbh 5.4587 a m.

तम

uncle

मामक

L

very m. (said of waters) मातृ RV

/

a maternal uncle (often in respectful or familiar

address, esp. in fab es) मातुलः GrS, Mn, Bh, etc

_____ रिक्क, रिक्कहारिन् ॥ _____ माम्भेसरः Cal _____

मातृकः _____ (a more endearing term than

matula) मातुलकः Pancat .

the wife of a maternal uncle मातुलानी (Pan 4.1.

49) Mn, Yājñ, BhP _____ मातुला, मातुली L the son

of a m. uncle मातुल्यः BhP _____ मातुलपुत्रः, मातुलपुत्रकः

L, मातुलात्मजः Cal relating to a m. uncle

मातुलक mfh Pat on Pan 4.2.104 (prob) the house

of a m. uncle मातुल्यम् P existing in a m. uncle

मातुल mf (आ or इ) n Sukas the daughter of

a m. uncle मातुल्यी BhF coming from a m. uncle

मातुलक mfh Pat on Pan 4.2.104 belonging to a m.

uncle मातुल mf (आ or इ) n Sukas .

maternity n मातृभावः ।

according to mathematical method संख्याविधानात्

m. process व्यवहारः Col various modes of writing in

shape of m. figures चित्रम् Sarasv 2.16, Kap 9.8, Sāh .

mathematically n संख्याविधानात्.

' lord of Mathurā (N. of Krishna) मथुरानाथः

Pāncar _____ (N. of Krishna) मथुरेशः L .

matricide n मातृघातः L, मातृहन् m AV ,

Paip, मातृघातकः R, मातृघातिन् m Pancar

मातृघातुकः, मातृघ्नः VarBrS .

matrimonial adj उदाहिक Mn 9.65 .

bestowing matrimonial felicity भगधातन Hariv

a m. alliance between the descendants of Vasistha and those

of Kasyapa वासिष्ठकश्मपिका Pat a m. connection यौनम्

In, Bh, etc m. connection between persons of the same

caste वर्णसंयोगः Mark^D m. connection by marriage

with संयोगः (gen सह with instr or comp) Gaut,

In, Bh, etc m. connection with members of other castes

वर्णसंसर्गः In 8.172 m. duties यौनम् Gobh,

Sch m. relationship दाम्पत्यम् Pur m. union with

सम्प्रयोगः (comp) Bh, VarBrS to form a m. alliance

ce together विवह विवहति (~~rarely~~) AV, etc,

विवहते, विवहते (with मिथः) Gobh, Apast, BhP .

matrimony n भासपतित्वम् Kathās — निवेदाः

Āpast, Gaut, MBh — पतित्वम् RV, etc, पतित्वम् नम्

RV — पत्नीत्वम् MarkP .

' abode of matrimony ' मदनभवनम्, मदनालयः

L alliance for wealth i.e. m. अथसंबन्धः MBh 1.

3007 being given in m. देय mfn to be given in m.

देय mfn .

matron n प्रजापती Divyāv — विजाता L

(whose husband and sons are still alive) वीरा L .

matted adj कटिन .

an ascetic's matted hair , सटा MBh , सटः, सटम्

L m. out of Kunjagrass मुञ्ज विलयन f(आ) SBr

wearing a great coil of m. hair (N. of Śiva) महाजट

matter n 1 I वस्तु n MBh, Kāv, etc

वृत्तम् (ifc f आ) R, Kathās अथरूपम्

Pat प्रकरणम् MBh, Kāv, etc करणीयम्

Paṅk कार्थम् व्यवहारः Nīlak

~~पदम्~~ पदम् (rarely पदः) Kāv, Pañc, etc

भूमि f ifc .

nomatter नाम ind (after an Imp) Śak 5.8 .

accessory matter सहायः Kpr accompanying m.

सहायः Kpr according to the state of the m. यथावस्तु

ind Prab, Kathās any m. which may become the subject of

legal proceedings व्यवहारविषयः any special worldly

m. विषयः (ifc f आ) KathUp, Mn, PPh, etc

the apprehension of any m. of fact भूताशङ्किभूतः ⁴Samk

arrangement of m. वस्तुसंरचना Patnāv, Sāh ' as a m. of

course ' सामर्थ्योत्ति, सामर्थ्यतिः, सामर्थ्ययोगात् being

only the m. itself अथमात्रा, अथमात्रम् Yogas

belonging to the m. in question प्राकराणिक mfn

Jantr, KatyGr expert in any m. अथ कोविद mfn P 6.1.8,

अथज्ञ mfn R 3.71.1 a great m. महार्थः Revip

knowing the m. of anything दृष्टार्थ mfn P, Rajat a m.

apprehensible by reason बुद्धि विषयः MW m. in debate

साध्यम् W a m. of discussion विवाद संवादम् f BhP

m. of fact भूतम् a m. of pleasure कामार्थः IBh

a m. under discussion पक्षः (ifc f आ or इ) mere

m. केवलप्रयोगम् RamatUp the nature of a n. द्रव्यप्रकृति

f MW ' nor do you know what is the m. ' न च प्रकरणम्

वेत्ति

Kathās not belonging to the m. अप्रकृतmfñ Katyōr one who is engaged in a particular m. वृत्तिमात्रmfñ Sankar small m. अल्पकार्यम् — लघुक्रिया— विमन्मात्रम् Kathās 65.139 settling a m. अर्थकृत्यम्(R) अर्थकृत्या (Megh) very difficult m. सुसंकटम्BhP a wordly m. लोकधर्मः Lalit .all matters सर्वार्थाः m pl. (or ibc) any m.agreed upon समयपदानि n pl. A past household m.

गृहकृत्यम् BhP 10.8.30, 9.22, 7V 1.48.5 Say ' in all

m. ' सर्वशेषि ind skilful in all m. सर्वशिक्षित

mfn Hal .

matter 2 I प्रकृति f Lalit .

2 II अचित् f Sarvad — अचैतन्यम् —

(with the Yogins ^{m.} ॥ as apposed to spirit) कुण्डिनी

RamatUp — गुणाश्रयः L — दृश्यम् — भू

f — माता HaitrUp, EDh, BhP — सत्त्वम्

(ifc f आ) Nir, Prat ' — ' साधनम् (ifc f आ)

|) (only L) .

a particle of matter

मूर्तिमात्रा

III possessed

of the power to produce m.

द्रव्यशक्तिमत

mfn BhP

unevolved m.

प्रधानम्

Sarvad .

matter 3 II

क्षतजम् L

— प्राप्तिम् L .

matting the hairमृत्तिकाmfn .mattock nमृत्तिका

Pancat .

mattress n कशियु m n AV, ŚBr, KātyŚr, Kauś, Vait,

BhP — मन्दुरा L .

a beautiful mattress सुवृत्तिका, सुवृत्ति L

a kind of m. for sleeping on नीरपट्टी L an under- m.

उपस्तारणम् ĀsvGr, Īp, BhP, etc .

mature adj परिपक्व Bh, Kāv, Susr —

(lit. and fig.) पक्व f(आ) RV, etc — विपाक

f(आ) IV — परिणत — प्रौढ —

(as age) प्रगतम् f(आ) RV — प्रभूत

— प्राप्त — (as a tumour) विदग्ध Bhpr

— शारद f(ई) AV, etc .

not mature विम्यान् L .

to become mature परिणम् परिणमति, परिणमते

Bālar | — पच cl 1 (hārup 23.27) पचति, पचते

(cl 4 पच्यते) (intrans) Bhpr to become quite m.

सम्प्रपच pass सम्प्रपच्यते Susr becoming m.

पाकिन् fully m. विनाशोन्मुख L m. age परिणति

f Vikr, Śis not quite m. अपरिपक्व of m. age (?)

वयस्क f (आ, इ) m of m. understanding

परिणत प्रज्ञ Bh .

mature vb परिणम् caus परिणामयति ^{svetUp} —

पच cl 1 (Dhātup 23.27) पचति, पच्यते

(cl 4 पच्यते) RV, etc — शा, श्रे cl 1 or

4 (Dhātup 22.21) शायति (accord to 24.45 also cl 2

शायति) .

to mature पच pass पच्यते (also intran) RV,

VS, Br to be matured रध्, रन्ध cl 4 (Dhātup

26.84) रध्याति INW to be completely m. विपच

pass विपच्यते Ragh, Susr .

matured adj निपक्व Kum — रुपक्व

f(आ) AV, Susr, Pañcar — पाचिम् L —

शोण f(आ) L .

not sufficiently matured (a morbid state of the

humours) साम Car, Bhpr one whose intelligence is m.

विरुद्ध बोध BhP thoroughly m. सम्पक्व Hariv, Susr

— विपक्वम् Bhatt (anaction) whose results are m.

परिणतप्रत्यय Divyāv to be m. पक्वम्

capable of being m. पाच्य SvetUp .

what matures प३-णु mfn Vop who m. प३-णु mfn

Vop .

maturing n परिपाक्ः Suśr, Car, Kārand _____

सम्पाकः IM _____ सम्पाचनम् Suśr _____

पचनम् MBh, Suśr, BhP _____ पचि m L _____

निपाक L _____ पाचा, पाचिका, पाचि f L _____

विपरिणामः Megh, Sch — सिद्धि f^W — (esp. of

the fruit of actions) विपाकः Yājñ, MBh, etc .

maturing of food (in the stomach) विपाकः

MBh, Hariv, Suśr ' produced by the m. of juices ' (Sugar)

रसपाकजः L the time of m. विपाककालः Rājāt.

maturing adj विपक्विण Malatim

— पक्वकृत

— पचन — लातल

L .

maturity n I परिपक्वः Kāv, Sāmkhyak, Susr —

परिपक्वता

W

— पक्वता

L

— पक्वः

Hariv, Kāv, etc

— परिणामः

Kir, Uttarak,

Malatim

—

परिणति

f Negh, Kcar

—

प्रौढि

f Kathās, BhP

—

पौष्कव्यम्

BhP

—

सिद्धि

f W .

the act of bringing to maturity परिपाचनम् ,

परिपाचनता Lalit (fig) bringing to m. परिपाचन

mfn Lalit — पाचक mf (इका) n Tattvas ' con-

tinually bringing to m (?) (N. of Śiva) पचपचः MBh

to bring to m. परिपच्य caus परिपाचयति Karand

— परिपच्य परिपचयति Divyāv — फल

cl 1 फलति (ep. also फलते) MBh, Kāv, etc .

to come to maturity

પ્રૌઢી-શૂ પ્રૌઢી બલતિ

Ragh, Rājat .

matutinal adj प्रातस्तन f(इ) TS, Priyad ____

प्रातस्त्य Amar, Sch ____ प्राभातिक f(इ) Pāṇcat,

suśr ____ वैभातिक Vṛishabhān ____ औषस f(इ)

TBr 2, औषसिक T, औषिक Pat on Pāṇ 7.3.51 ____

पौर्वाहिक KātyŚr, MBh, etc ____ प्रगतने (Pāṇ 4.3.22)

23) Bālar ____ प्राहृतन Pāṇ 4.3.23 ____ वासर f(इ)

RV ____ (applied to Ushas, Agni etc) विवस्वत RV, VS,

Kāth.

a matutinal ceremony पूर्वाहिक MBh, पूर्वाहिकक्रिया,

पूर्वाहिकविधि .

Maudgalya with the staff यष्टिर्माद्वयः Pat.

a hard ~~de~~ swelling on the maxillary joint पाषाणगर्दिभः

Susr.

maxim n स्थिति f 'Sbr, etc — नयः R,

Sāh, Bhāṣāp, Sarvad — श्लोकः MW.

~~a/général~~

a general maxim लौकिकन्यायः a good m. सुव्याहतम्

MBh a m. of Vidura वैदुरिकम् BhP (in gram.) a m.

which teaches the proper application of other rules परिभाषा

Pāṇ (in gram.) a m. which teaches the proper interpreta-

tion of other rules परिभाषा Pāṇ a popular m. न्यायः .

maximum n पराध्यम् Gr'SrS.

without a maximum अपराध्य mfn Āsv'Sr.

māyā n अजया — अज्ञानम् .

proceeding from māyā माययि mfn Harav a

son of m. मृत्यु m (very rarely ⁺ ±) .

a dark variety of Mayana कृष्णपिण्डीतकः, कृष्ण- I.

पिण्डीरः .

it may be स्थात ind Sarvad may be भवेत्

Kās on P 3.2.114, भवतु Kāv, Hit ~~may be~~ m. it be so

नाम ind (after an impv) Sak 5.8 m. no one माकिः

ind RV m. not माकिः ind (only in prohibitive senten-

ces with subject) RV — माकिम् ind RV.

after me मत्तः परम्

belonging to m. मदीय mfn

MBh, Kāv, etc by m. मयका

instr, sg Bhadrab, मया

from m. मद्वचनात् ind Bhag 1. मे m. मावत् mfn RV

to m. निकाशम् मे माद्रिक ind RV, मद्राद्रिक ind.

mead n मधूत्थम् Yājñ, Comm मधु n RV,

AV, TBr माथुरी Kāv. ā/kīnd/ōl/meā

a kind of mead मायूकम्

Yājñ, Sch 'm.-makers'

माथुकाः m pl MBh.

meadow n अनुपसख mfn L — दानम् RV —

(especially under water) केदारः (केदारम् L) Mn 9.38 & 44,

MBh, R, etc.

meadow grass गवायनम् L — क्षतियम् L.

meagre adj तलिन f(आ) in comp —

निर्मज्ज mfn deriv — अवक्षाम AV 6.37.3

meagreness n अणिमन् m — तानत्रम् (हृपृश्वादि)

Amar, Rājāt. 4.25.

meal n 1 I पिष्टकम् Subh, पिष्टी Bhpr —

पिष्टम् BhP — क्षोदः R 2.104.12, Kād, SkandP, Kathās

— क्षोदितम् L — क्षुदः L — क्षुद्रम् RV 1.129

& 8.49.4.

1 II अपूपः RV, etc — अपूप्यः L — अवपूयः

AV 5.22.3 — आपूप्यम् L — गुण्डिकाः m pl —

वारयोगः Gal — शक्कः L.

balls of meal upon a string उण्डिरकस्रज् f Yājñ

barley-m. यवचूर्णम् SāṅkhŚr — यवपिष्टम् MānŚr (pl)

Gobh, Śuśr — यवक्षौदः L coarse ground m. बुम्भी,

बुम्भिका L — मर्मरा L — मौडी L coarsely

ground m. सक्तु m (n.g अर्थ-र्वादि शक्तु) RV, etc

impurity from m. sticking to clothes etc पिष्टिलपः MānGr

m. mixed with curds कर्कसारम् L made of m. पौष्टिक m

(ई) n Śuśr the m. of slightly parched barley mixed with

buttermilk मासरम् Sāy on TBr the m. of slightly

parched barley mixed with sour milk मासरम् Sāy on TBr.

2 I भोजनम् RV, etc — भोज्यम् MBh, Mn —

भोजनवृत्तयः f pl SārṅgP — भक्तम् Mn, MBh,

etc — भक्षिका .

2 II अद्मन् n RV 1.58.2 — (as placed on a dish)

पात्रम् (ifc f आ) TS, AitBr — रसवती HParis'

— वयस n RV, AV — (as of a god) वेला L —

सत्कारः, सत्काराः — समाशः Pāṇ 6.2.71, Sch.

applied after a meal और्ध्वभक्तिकृ mfn Car attended

at a m. सम्भोजकः MBh coming to a m. प्रयोग mfn RV

10.7.5, (प्रयोक्तव्य Sāy) a common m. समाशः Pat

delighting in a sacrificiaal m. (Indra) दानीकस m RV 1.

65.1 'dog's-m.' (N. of a hell in which criminals are eaten

by Yama's dogs) सारमेयादनम् BhP employed after a m.

औत्तरभाक्तिक mfn Car enjoying a good m. सुप्सरम्

mfn RV an evening m. वैकालिकम् Vet, Campak 4th m.

पतृथिकाकः half a m. अभ्याशनम् L a kind of m. at a

Śrāddha पाथेयभाक्षम् Cat a king's m. राजभोगः W / ~~leavings~~

leavings of a m. शेषान्नम् W a m. of sugar इक्षुभाक्षिका

on Pāṇ morning m. प्रातराशः Gr'SrS, MBh, etc, प्रातर्भोजनम्

L music played during a m. भक्ततूर्यम् L not passing

over another at a m. अपरिभक्षः Lāty one who has made

a m. कृताहार, कृतहारक mfn — कृतभक्त Divyāv

— कृतभोजन mfn one who makes a m. कृताशन mfn

one who takes only every fourth m. चतुर्थकालिक ~~mfn~~ Mn

6.19, चतुर्थकाल mfn Āp 1.25.10 passing over any one

at a m. परिभक्षा ĀpSr preparations for a m. भक्तकृतम्

Divyāv pure and m.-like Soma शुक्रामन्थिनी m nom du

TS, Br receiving m. पिष्टभोजन mfn GobBr remaining

from a m. भुक्तशेष seated (with others) at a m. अद्यसद

m RV the second m.-time द्वितीयो यथाकालः a single m.

during the day एकहारः a sumptuous m. (a festive

dinner) जठरोत्सवः L taking one's only m. at night

एकान्ननक्तभोजन mfn Acet to be ~~X~~ taken after a m. (as

pills) भोजनोत्तर mf(आ)n Car to make a m. in common

सम्भुज सम्भुनक्ति, सम्भुक्ते AV, Apast to

make an ample m. विवसम बहु कृ to pass over a person

at a m. पश्येत् पश्यन्नाति (instr) MBh used after

a m. भवितुः mfn Car when people have eaten their

m. भुक्तवज्जने ind Mn 6.56 frequently/present/at/////m.

frequently present at meals पानवहुत mfn (pl) g

पात्रसमितादि and युक्तराहादि one who serves up m. परिवेषक

mf(इका)n, परिवेशक MBh one=who=serves=up=m. ____

परिवेष mf(री)n AV, Br, etc serving up m. परिवेषणम्

Br, Gobh, KātyŚr.

meal-time n भोजनकालः Pāṇ 1.3.26, Sch ____

भोजनवेला Kathās, भोजनसमयः A ____ भोज्यकालः

Pañcat ____ भन्तकालः ____ कालः (ifc f भ्त् RPrāt) ____

वेला L.

to mean vb लक्ष् cl 10 (Dhātup 32.5, 33.23)

लक्षयति, लक्षयते Kaś on Pāṇ 2.3.37, etc ____

उद्दिश उद्दिशति, उद्दिशते ____ पवत पवतते

esp. also पवतति) Sarvad ____ व्यपदिश व्यपदिशति

MBh, Kāv, etc ____ सम्मन सम्मन्यते (esp. also सम्मन्यति)

Rr

to mean by अभिसम्बन्ध अभिसम्बन्धनाति Comm on

Br, ĀrUp taking anything to m. by anything गृहीति f

Bādar 3.4.23, Sch.

to be meant लक्ष pass लक्ष्यते Kās on Pāṇ 2.3.

14, etc — गम pass गम्यते Pāṇ, Kās & L, Sch

— परामृश pass परामृश्यते Kās, Kull — सम्प्रति

pass सम्प्रतीयते Pat — वच desid (pass विवक्ष्यते)

Samk. ~~सम्क~~

to be meant by गृह pass (instr) Yājñ, Sch,

Pāṇ, Diddh & Sch it is m. अन pass अन्यते .

to cause to mean युत caus योतयति (योतयते)

Bhaṭṭ) ShaḍvBr, Lāṭy, Śāmk, Śāh.

to cause to be meant by सम्प्रती caus सम्प्रसायति

Pat.

mean adj 1 I (as a man or action or thought) नीच

f(आ) Var, MBh, Kāv, etc धुद्र f(आ) Mn 7.27,

Yājñ 1.309, MBh, etc हीन SBr, etc निहीन

MBh, Kāv अवर f(आ) SBr, Up, Mn, etc.

1 II अनुदार अपशील Kāśikh अपुष्कल

Veñis, Hcar कदर्य W दुर्विनीत MBh,

Kāv, etc, दुर्विनीत Kathās 20.9 दुर्विनीत

दुर्वि R, Śamk निष्पत्तय f(आ) Mṛicch, Pañc

निःसत्त W नून f(आ) MBh, Var, Pur

मुद्र f(आ) W आचर Gaut विप्रश्न

(only L) — वृत्तसादिन् R.

delighting in mean things नीचरत Var a m.

fellow वृषदः RV, etc m. in making presents प्रदानकृष

MBh a m. man ईषमुराषः a m. person उच्छिष्टभोक्तु —

कम्बुकः W to make m.-looking अवकृडा caus RV 6.

24.7 m. (said of persons) लघु f(नी or उ) Mn, MBh,

etc very m. शुनिकृष्ट f(आ) MBh.

2 I (in astron.) मध्यम f(आ) Sūryas.

the mean depth समवेधः Col, m. measure सममिति

f W (in astron.) m. motion of a planet मध्यमगति f Cat

(in astron.) the m. occurrence of the aspect मध्यपातः the

m. (between two extremes) साधारणपक्षम् MW — सामान्यपक्षः

MW m. (between two extremes, e.g. 'neither too dry nor too

wet' 'neither too cool nor too hot') सामान्यपक्षः f(ई or अ)

Susr., Kām, VarBrS (in alg.) the m. of progression मध्यः,

मध्यम् Col (in geom.) a m. proportional segment समा

Col (in astron.) m. shadow मध्यच्छाया MW (in music) m.

time मध्यम् Śaṅgīṭ 'naturally m.' (N. of a Brāhmaṇ)

स्वभावकृपाङ्ग Pañcat to be performed in m. time (as a piece

of music) लयमध्य Mālav.

meander vb (said of a river) विपश्य विवस्यति

Hariv.

meandering adj तिर्यज् W, तिर्यकाज् Gal.

the meanest of kings सागिकाधमः MW the m. of the

Madras मद्रकाधम mfn MBh.

meaning adj अवधारक द्योतक Sarvad

द्योतन f(आ ० ई) MW द्योतिनः Sarvad

प्राक्त L वचन (ife) Pāṇ, KātyŚr, Sarvad

सविग्रह W.

meaning 'to honour' पूजाकर्मन् Nir m. well (said of

Rudra) इन्द्रपिनात RV 7.46.3 m. (soid of Indra)

RV. causing/any/one/to/m

causing any one to mean anything by सम्प्रसायक

f(इका) (gen) Pat.

meaning n अर्थः, अर्थम् — अर्थगति f SaddhP

— अभिप्रायः — तात्पर्यम् Bhāṣāp, Vedāntas, etc —

आशयः Prab, Kathās, Pañcat — अभिधेयम् —

अभिधेयता — भावः — विवक्षा BhP, Pāṇ,

Sch — विविक्षिता W — अभिसन्धि ‡ — उत्पत्तिप्रयोगः

N — ग्रहणम् Pāṇ 1.1.68, Vārtt 5 Pat, Kāś & Siddh on

Pāṇ — हृदिम् BhP — हृत्तम् W.

not meaning अग्रहणम् Paribh absence of m. व्यर्थता

R, व्यर्थत्वं Kāvyaḍ, Sch accordance of a name with its

m. यथार्थता Kir, Kathās according to the m. (of a

writer) विवक्षावशात् ind MW according to the m. (of the

speaker) विवक्षावशात् ind MW agreeing with the true m.

अन्वर्थ mf(आ) n Ragh 4.12 at the moment when the m.

is under consideration अथ^{८९} वलायाम् 'auspicious in m. (N.

of the text VS 32.1-6) शिवसंकल्पः the authorized m. of a

word प्रादेशिक mfn (with गुणः) charged into (another

m.; as a word employed in another meaning) उपसंक्रान्त

mfn Pat clear in m. स्पष्टार्थ mfn Cāṇ, Yājñ, Sch

conformable to the true m. यथार्थ mf(आ)n Kāv, Pañcat,

etc containing a m. समवेतार्थ मयि BHP containing the

m. of रुचितवत् mfn AitBr (in rhet.) the conventional

m. of a word समयः (ifc f आ) Kusum a different

m. अर्थान्तरम् Nyāyad direct expression of m. वाच्यार्थम्

the directly expressed m. वाच्यार्थः Vedāntas express

ing (its) own true m. स्वार्थ mf(आ)n MW fullness of

m. महार्थता L full of m. परिपूर्णार्थ mfn MBh, R

सान्वय mfn Daś having a clear m. भिन्नार्थ mfn Śak

having a clear m. understood from the context अन्वितार्थ

mfn having a m. युक्तार्थ mfn R having another m.

अन्यार्थ Daśar, Sch having a profound m. गम्भीरार्थ

mfn -Subh having a secret m. निभूतार्थ mfn Śis

having a verbal m. भावार्थ mfn Jaim, Sch having

great m. महार्थक mfn MW महार्थवत् mfn MBh

महार्थ mf(आ)n MBh, R having m. सार्थक mfn

RPrāt, Sāh सार्थ mf(आ)n Kusum साकूत

mfn Kāv, Kathās — सम्बद्ध mfn —

सविग्रह mfn W having more than one m. (as a word)

अनेकार्थ mfn having much m. बहुर्थ mfn L having

no m. अभिव्यक्तिरहित mfn — अनर्थ mfn having not

that (but another) m. अनर्थ mfn having some m.

साधारण mfn W having such a m. इत्यर्थ mfn

having that m. तदर्थ mfn Pāṇ 2.3.58 — तादर्थ्यम्

ṭāṇ 4.2.60, Pat having the m. of गोचर mf(आ)n

(loc) L, Sch — गत mfn (loc) L having the m.

clear अन्वर्थ mf(आ)n having the m. intelligible

अन्वर्थ mf(आ)n having the m. obvious अन्वर्थ mf(आ)n

n having the same m. सामानार्थक mfn Pāṇ 3.3.152, Sch

having the same m. as सामानार्थ mf(आ)n (instr or षष्ठ

comp) Kās having the same m. एकार्थ mfn Nir —

समर्थ mf(आ)n Pāṇ 1.3.42, etc, तुल्यार्थ, एकार्थ

— सहार्थ mfn W hidden m. लक्षार्थः MW —

लक्षः Vām, Kāvyaḍ, Sāh, etc important m. महार्थः

MW an indirect m. (that ~~derives~~ derived from Lakshṇa)

लक्ष्यम् Kpr knowing the m. तात्पर्यविद् mfn Kathās 62.2

212 (a m.) derived from the (mere) object of thought

(without regard to the context of the phrase) अर्थसम्भव

mf Kpr, Sāh a m. external to (i.e. not resulting from)

the letters forming a word बाह्य (with अर्थ) mf

(आ)n Pāṇ 1.1.68, Sch a m. external to (i.e. not resulting from)

resulting from) the sounds forming a word बाह्य (with

अर्थ) mf(आ)n Pāṇ 1.1.68, Sch the m. of an affix

वर्तनः Pat, (प्रत्ययार्थ) the m. of a sentence वाक्यार्थः

VS, Prāṭ, Sch, Tarkas, Kāvyaḍ वाक्यार्थः तात्पर्यार्थः W

the m. of a word शब्दार्थः m. of 'bahis' बहिर्भागः Pāṇ 1.

1.36 the m. of sounds शब्दार्थः VPrāt the m. of

the component parts of a word अवयवार्थः the m. of the

Sāṃkhya संख्यार्थः (in comp) the m. of the Vedānta

वेदान्तार्थः (a tale) the m. of which is known उपलब्धार्थः

mf(अ) n more extended m. of a word परम् Jaim, Kull

the simple or obvious m. (of a word phrase, etc) भावार्थः

W of clear m. नीतिार्थः mf Nyāyas, Sch of excellent

m. उदात्तार्थः mf of like m. स्वार्थः mf(अ) n W of

plain m. नीतिार्थः mf Nyāyas, Sch of the same m.

तुल्यार्थः mf Pāṇ 1.3.42, § Kāś one and the same m.

एकार्थः original m. योगः Nir, Prātāp, KātyŚr,

Sch the real m. सारः, सारम् (ifc f आ) MW remoter m.

of a word परम् Jaim, Kull sameness of m. एकव्यर्थम्

Jaim तादर्थ्यम् Pan 4.21.60, Pat समर्थता, समर्थत्वम्

MW a secondary m. (that derived from lakshnā) तदर्थम्

Kpr second m. द्वितीयम् MW the simple m. (of a word)

भावात् W taking hold of the force or m. (of a word or

sentence etc) शक्तिग्रह mf(आ) n (only L), शक्तिग्रह MW शक्तिग्राहक

the true m. of the Veda वेद (तत्त्वम्) MW used in the m.

of गोचर mf(आ) n (loc) L, Sch void of m. वियुतार्थम्

mf n L a word of general m. सामान्यशब्दः (MBH) सामान्य

(Cat) a word which has m. समर्थः Mw. XXA/XXA/XX/XXe/

force of words according to their received m.

(in rhet.) the force of words according to their received

meanings निरूढः W (in rhet.) the force of words

according to their natural m. निरूढः W having different

ent m. (as a word of different m.) नानार्थः mfn Gr, L

having distinct m. पृथगर्थः mfn (pl) Kir having four

m. पुरयः mf(अ) n L having many m. बहुर्थः mfn

L having separate m. पृथगर्थः mfn (pl) Kir irregular

order of m. क्रमभङ्गः Pratāpar. the order of words

the being expressly meant by वाच्यत्वम् Sank on

ChUp, Sarvad, etc the being expressly m. by means of

वाच्यत्वम् Sank on ChUp, Sarvad, etc the being m. गम्यता

Sāh 10.25, गम्यत्वम् Sāh 10.61 — गम्यता f Pat

the being m. as पश्चात् (ifc) Nir 1.17 the being m.

by anything प्राकान्तत्वम् heat to be m. expressly by वाच्य

mfn (g gen or comp) ChUp, Sank, Sāh, etc.

meaningless adj. निरर्थ अनर्थ f(आ) — अनर्थ

meaninglessness n निरर्थता MarkP.

meanness n क्षुद्रता, अक्षलम् W — ताच्छलम्

Dhātup 7.3 लघुता MBh, Rājat, Śis, लघुभूतिता W

अपतापः कल्कः MBh, Bhp, etc, कल्कम् L

कल्कलम् Bhp कापुष्पम् gana बाह्यपादे

उदामता MBh 1.2010 दुर्बलम् MBh दैन्यम्

W, दैन्यम् L तन्नि f Kāv (of spirit)

त्रयिभन m Kād.

means (of any kind). I n I उपनिषद् MBh, Mn,

Yājñ, Pāṇcat, etc अथर्ववेदः MBh, Mn 11.210, etc

आ तस्यैवम् Kir 2.35 विधि m Hariv, Kāv, Pur,

hit विधानम् Pāṇcat द्वार MBh, Kāv, Pāṇc,

etc द्वार RV, AV, ŚBr, Mn, MBh, Kāv, etc

मार्गः Kām, Kathās युक्ति f Kāv, Kathās,

Pāṇcar.

II अश्विन m उपक्रमः MBh, Yājñ, Mālav, etc

उपक्रिया अज्ञेयम् according to Śāy in

अविज्ञेयम् ओङ् RV 1.180.5 (fig said

of a Stotra) ओहस n (Sāy) RV 6.67.9 — केमसाधनम्

— कारणम् — क्रिया (Pāṇ 3.3.100) L —

गति | f Yājñ 1.345, R 1, Mālav, etc — नायः

shatt, sch — निस्तारः W — निःसरणम् MBh —

नेगमः MBh 12.3685 — प्रयोगः MBh, Susr —

मुखम् (मुखः & अर्थतोदि ifc, f आ, ई) Śamk

— सा L — योगः MBh, Kāv, etc — (fig)

वयन mfn — व्याजः (rarely व्याजम् ifc

f आ) Ragh — साधनक (ifc) Śamk on BrāhUp —

रितु m MBh.

not a means असाधनम् Kap the absence of m.

विसामग्री according to m. यथादेयम् ind BhP, Yājñ

according to one's m. सन्वानुरूप mfn Ragh —

यथावित्तानुसारम् यथावित्तानुसारम् ind Hcat any m. of

accomplishing साधनम् (ifc f अत्) Mn, R, etc any

m. of effecting साधनम् (ifc f अत्) Mn, R, etc a

bad m. दुस्वार्थः MW — यथावत् MBh become a m.

निमित्तभूत mfn MW becoming a m. साधनीभूत mfn Jaim,

Sch being a m. निमित्तभूत mfn MW being a m. साधनीभूत

mfn Jaim, Sch the being a m. of साधनता (comp) Sarvad

bhāṣap ^{इतराङ्ग} being a m. of another ~~साधनम्~~ mfn Sāh 266 by

all m. ~~इतराङ्ग~~ ind MBh, Kāv, etc ~~एक नाम्~~

एकान्तिन, एकान्तात् ind MBh, Megh, Bhartr, Kap, etc

नितराम ind नितराम ind RV, etc नितराम

ind Pan 4.4.66 सा ind RV, AV, Br ~~by~~

any m. ~~whatsoever~~ what-so-ever येन केनायुगेन by m. of

द्वारा instr, ifc द्वारेण ~~द्वारेण~~ instr ifc

युक्ता ifc उपाशय ind p (acc) MBh

गुणत व्यभिचारा ind ifc Divyāv पाशवत्

पूरःसरम् ind (comp) Kathās, Pañc, Pur प्रभावेण

प्रयोगात् प्रयोगात् ind — प्रयोगात्, प्रयोगात् and

प्रयोगात् ifc — तत्, तत् ibc बलिन, बलितः with

gen or ifc — बलिन ind — योगात् ind (comp)

Ragh, Kathās — संकमिक्य ind — समागतात् (with

gen or ifc) — समासाय ind (acc) MBh, Kāv, etc

हेतुभिः

समुपादान ind (with acc) R — ~~समायाम्नात्~~ by m. of

one's self स्वप्रयोगात् - ind Kathās by no m. कथामपि

— त जनु ind SBr 14, Mn, MBh, etc (also with चिद्

following) — मा सुतराम् by some m. उपायतः ind

Kathās by some m. or other कथंचित् clever in find-

ing fault with the ~~dead~~ m. of rescuing the terrified ^{fixed}

भीतिपरित्राणनसूपाकम्भपण्डित mfn Hit destitute of

m. अननस mfn RV 2.23.9 furnished with m. उपकरणवत्

mfn Sdr, Car furnished with necessary ~~dead~~ m. सोपकार

mfn W a good m. सूपायः Kām good m. of living

साधुवृत्ति f MW having manifest m. अविवर्जितम् mfn

(Sāy) RV 4.3.8.4 having m. ससाधन mfn MBh (in

Gr.) the m. by which an action is effected करणम् Pāṇ

1.4.42, 2.3.18, 3.2.45 magical m. मन्त्रप्रयोगः Katnās a

m. against पतिविरागि m BhP a m. employed पतिविरागि

Vishn a m. for जातवर्ध Hit, संजातवर्ध MBh, Hariv,

etc पनिर्वाह f (loc) Jaim m. for bringing

जातवर्धनम् a m. for causing growth (as of the hair)

संवर्धनम् ŚarngS a m. for effecting a difficult

passage संक्रमः, संक्रमम् Daś m. for fetching पण्यनम्

m. of abiding आवृत्त L m. of acquiring knowledge

मयम् Kās on Pān 4.4.97, अनन्तरा काम्यम् a m. of

acquiring Pramā or certain knowledge प्रमाणम् (ifc f अ)

m. of action करणम् SvetUp, Yājñ, Megh m. of attain-

ing पुगातनम् (ifc f अ) Mn 7.100 m. of attaining an

object अधिनाशनम् Ragh, Kathās m. of attaining heaven

स्वर्गसाधन, सुवर्गसाधन mfn MW m. of completion

समाप्तिसाधनम् MW a m. of conjuring up a spirit साधनम्

(ifc f आ) Kālac ~~द्वि/द्वि/द्वि~~ m. of crossing तद्वि/द्वि/द्वि

Divyāv a m. of effecting any result फलसाधनम् W m. of

emancipation मोक्षसाधनम् Up ~~द्वि/द्वि~~ मोक्षसाधनम् Hariv

the m. of establishing what is to be proved (e.g. Hetu or

reason) उपनिषद्साधनम् W m. of the fulfilment of duties

धर्मसाधनम् Kām m. of life धर्मम् (ifc f आ) ~~द्वि/द्वि~~

Hariv 335 m. of making money वित्तसाधनम् Mn, Pañcat

f a m. of obtaining any object संनमः, संक्रमम् Daś

m. of obtaining pleasure सुखसाधनम् Bhām m. of obtain

ing religious ecstasy (according to Māhēśvaras ~~the~~ there

are six Dvāras) द्वारम् Sarvad m. of overcoming diffi

culties दुष्करसाधनम् Daś a m. of purification पविनम्

RV, etc m. of putting to death नर्थापायः Mn 9.248 m.

of redemption उद्घनम् Car the m. of release from

repeated births यानम् SaddP, Dharmas 2 a m. of

a sacrifice यज्ञाङ्गम् ŚrS, Kum 'm. of subtitence'

(rice, grain) जीवसाधनम् L ~~म/०/१~~ — परिभागः MBh

पिण्डभृति f R a m. of success गति f R 3.

6 (esp.) a m. of success against an enemy (four are usua-

lly enumerated, sbwing dissention, negotiation, bribery and

open assault) उपायः m. of support प्रतिनिवन्धनम् Kathās

a m. of summoning up a spirit साधनम् (ifc f आ)

kālac m. of union समागमोपायः MW m. of victory विजयाभ्युपायः

Kum m. of warfare साधनम् (ifc f आ) Hariv, Uttar,

Rājāt a m. which leads to two or more results तन्त्रम्

Hariv 2.1.31 not using means अनुपायान् mfn obtained

through a m. औपायिक mf(ई) n L a place (i.e. m.) of

rest विश्रामस्थानम् Ratnāv the state of being provided

with means उपायवन् without m. असाधन mfn MBh,

etc.

to employ as a means द्वारीकृ Mudr 4. $\frac{7}{8}$ to

employ as a m. for साधनीकृ साधनीकरोति (loc)

Jātakam to use as a m. निमित्तीकृ Daś, BnP to use as

m. of attaining संक्रमीकृ संक्रमीकरोति Daś.

meant adj अभिप्रेत R, etc — विवक्षित MBh

R, Śaṅk — वैवक्षिक Sāh, Śis, Sch, Kir, Sch —

गम्य L — गृहीतव्य Pāṇ 1.1.20, Sch — ग्राह्य

Vop 6.15, Pāṇ, Sch — ज्ञात Kād 6.995 /~~द~~/~~द~~/~~द~~/ .

— म.(for) निर्दिष्ट Var — लिख्यशेषित Śaṅk

— सुथित RV.

meant for भावित (loc) ŚārṅgP — विहित (nom)

MBh — संकुप्त (comp) Āpast m. in reality ग्रहणवत्

Pat on Pāṇ 4.1.1 & Vārtt 1 & 4.1.4, Vārtt 2.

to be meant वेदितव्य Kās to be m. by वेदनीय

(ifc) Sarvad.

intended to be meant अवगन्तव्य necessarily m.

विवक्षितव्य Nyāyam, Sch .

mean by अभिप्रेत्य ind Nir.

meantime n अन्तर्धि m ShadvBr — अन्तःस्था

PBr .

in the meantime अन्तरा ind — तावत् ind

SBr 14.2.30, ChUp 6.14.2, Mn, MBh, etc — तावत् instr

ind Daś, Kathās 10.24, Bharat.

meanwhile तावत् ind ŚBr 14.4.2.30, ChUp 6.

14.12, Mn, MBh, etc तावता instr ind Daś, Kathās

10.24, Bharat तावत् with the 1st sg of pres

rarely of pot मद्या ind RV 10.61.6.

measurable adj माप्य Vajracch मय

RV, Mn, MBh, etc परिमण्य MBh, Kāv, etc प्रमय

MBh, Kāv, etc निर्मेय Pāṇ 5.2.47, Vārtt 5

मानिन् VP परिमाणिन् (Pāṇ).

measurable with the hands पाणिमित Mālav.

measurableness n परिमेत्रता MW.

measure n l I मिति f VarBrS, ŚārngS —

मात्रम्
~~मिति~~ (ifc) — परिमिति f Bhāshāp — परिमाणम्

MBh, Yājñ, Hcat — परिमा MaitrS — माति f

L — मा L — मानकम् (esp. ifc) Hcat —

प्रतिमा — मानी, मानम् RV, etc —

सम्मानम् MW — विमानम् RV — प्रमयः L

— प्रमा RV — प्रमाणम् (ifc f आ) — प्रमाणम्

(ifc) MBh, प्रमाण — उन्मिति f — उन्मानम्

VarBrS, VarBr, Comm on Pāṇ — निमानम् Pāṇ 5.2.47 —

निर्मा Lāṭy, निर्माणम् Hariv, R — परिच्छेदकम्

— परिछिन्ति f Pāṇ 3.3.20, Sch.

1 II प्रक्रमः (ifc f आ) Vedāntas — मसः W

— माडः W — यौतवम् L, पौतव —

वर्णनम् n W — विधः L — विधानम् RV,

etc — साम्यम् MBh.

above measure अधिमात्र mfn according to a

particular m. यथामानम् ind MBh according to m. प्रमाणतः

ind Mn 8.137 according to the m. of a verse वृत्तानुसारात्

ind MW to be of the same m. सम्मा pass सम्मीयते

Nilak beyond m. अतिमात्रम्, अतिमात्रशः ind अति ^{मित}

mfn — अतिप्रमाण mfn by m. परिमाणतः ind Mn 8.

133 a common m. अपवर्तिकः L corn m. धान्यमानम् VP

(v, l.) every m. (of time) प्रतिमात्राः f pl NṛisUp

exceeding the proper m. अतिमात्र mfn AV, etc a false

m. कूटमानम् MBh a full m. सम्पूर्णता Pañcat. the

full m. of anything मात्रा

Hariv. 7125

great in m. महामात्र mfn MBh, R having m. परिमाणम्

(Pāṇ) mfn having the m. of मात्र ^{am ई} mf(आ) n (ifc)

— उन्मित mfn ifc Susr — प्रतिमा (ifc)

Hariv having the right m. प्रमाणयुक्त mfn Var having

the same m. समान mfn L having which m. यन्मात्र

mfn MBh, VarBrS in full m. भरेण, भरात् ind Kād in some

m. यावन्मात्रम् ind Br to make of the same m. सम्मा

सम्माति, साम्प्रमिति AV, TS, SBr 'm. of all truth' (N.

of the Veda) सारमिति m इ m. of length परिमाणम्

RV, etc, परिमाणकम् Bhāṣāp m. of length applicable

परिमाणम्
to roads अध्वगत्यन्तः, अध्वगन्तावः the middle m. मध्य

MW a mild m. सौम्योपचारः MW moderate m. सामोपचारः ;

सामोपयः MW not according to m. (a defect in the

pronunciation of vowels) अयथा मात्रम् ind RPrāt of little

m. अल्पप्रमाण mfn of such m. पुत्रावत् mfn RV, AV

SBr, MBh, etc of such and such m. प्रमित mfn (ifc)

Var of that m. तावन्मानं mfn TS 2.3.11 of the same

m. सममात्र mfn W of this m. पुत्रावन्मात्रे mfn SBr,

MBh right m. प्रमा Prab, Kap, Tarkas, IW 59, etc

मानस्थिति f Sinhās (in medicine) the science

of (right) m. (e.g. of the right relation between the
humours of the body, of medicines and remedies etc) विमानम्

Car the simple m. of thing मात्रम् ifc the state of

being of fixed m. इयत्ता, इयत् ^{त्वम्} Ragh, Kād, etc a true m.

सत्यमानम् BhP using false m. प्रातिरूपिक mfn Gaut

without a certain m. अमित SBr, Susr, etc without

m. अपरिमाण mfn — अमात्र mfn RV 1.102.7 with

the m. सहप्रम mfn RV 10.130.7 wrong m. वितात mfn

Nalac.

measures should be taken प्रतिविधेयम् (impers)

Kād, Pat taking m. विधानम् Mn, MBh, etc.

2 II काष्ठापणकः, काष्ठापणकम् L, काष्ठापण

— काराही W — पायाम् Pam 3.1.129 — (the

breadth of twentyfour thumbs) करः — (in general)

गरत्नम् (गरतः L) L — (four sesamum seeds)

क्षान्य mfn L — (of grain, etc) कुम्भकः Jyot

applying a m. मानिन् mfn VP. the arms/as/a/m/of

the arms as a measure of length (12 Angulas) बाहु

m and (L) f Sulbas (as a m. of length) = 32 Angulas

जानु n (rarely m MBh 4.115, Rājāt 3.345) Sulbas a

barley corn (as a m. of length) यवः VarBrS a bar-

ley corn (used as a m.) उरगयवम् Bulth the being a

m. मानवम् L — प्रामाणिक mf(इ)n Heat the

body of a grain of barley (used as a m. of length) यवोदरम्

MarkP bought with the m. of one hundred शतमान mf

(इ)n Pāṇ 5.1.27 (to buy) by the m. holding 2 Dronas

द्विद्वेजेन Pāṇ 2.3.18, Kās containing a particular m.

मात्रावत् mfn KātyŚr, Suśr containing a particular

m. मित् mfn RPrāt, Bhar^{tn} (v.l.) containing two

Kulijas (kind of m.) कुलिजिक mf(इ)n L containing

two Pātras (kind of ~~of~~ m.) द्विपात्र mf(इ)n, द्विपात्रिक

mf(इ)n द्विपात्रिण mf(आ)n Pāṇ 5.1.54, Sch a drop

of water taken as a m. बिन्दु m L the dust whirled y

up by a chariot (as a particular cubic m. = 8 Trasa-renus)

रथरेणु m AgP the egg of a louse (as a m. of leng-

th) मूकालिक्षम VarBrS, MārKp forming a m. प्रामाणिक

mf(इ)n Heat a foot as a m. of length पद्या KātyŚr

the hand of as a m. of length हस्तकः ŚārngS a hand-

ful (as a m. = 16 palas) प्रसृतः ŚB-, ŚrS, Suśr a handful

as m. (2 palas) प्रसृति f Yājñ, BhP having seventeen

'Sarāvas (a particular m.) सप्तदशशिव mfn Br 'having

the m. of a hare' (as large as a hare) शशमात्र mf(इ)

n W having the m. of a horse-hoof अश्वशफमात्र SBr 1

having the m. of a Sanyā शान्यामात्रम् TBr having the m.

of Prajāpati प्रजापतिमात्र mfn JaimUp having the m. of

the letter a अमात्र mfn VPrāt a Rarsha (a m.

of two tolas) उडुम्बरम् 'Sārṅg' a Karsa or m. of silver

(=16 panas of cowries) पुराणः Mn 8.136 (also पुराणम् L)

'keeping the m.' लोतधारकः L, लात्रपचरः R 2.3.17,

लात्रापचरः R 7.91.15, लात्रवचरः Rajat 3.335 a kind

of land-m. हस्तवाहा Inscr — पाश Inscr a kind

of linear m. (= hasta or Kara = twenty four thumbs' breadth

= $\frac{1}{400}$ of a Nalva) किष्कु m (f L) MBh, etc, gana

पारस्करादि a kind of m. (in music) आदिता —

नन्दीशः a kind of m. (= 1 Pala) मुष्टि mf Sārṅg

a kind of m. अध्युषः L — आरोहः L — आरोहः हणम्

L — इषा सुल्ब Sulb — उदता लिकः — कंसः,

कंसम् Car (= two आठक s), L (= one आठक) —

कंसपात्रम् Sārṅg (= one आठक) — कणजः Heat

करणी Comm on Kātyōr — करमध्यः (= कर्पः)

ŚārngS — कलशः ŚārngS, द्रोण — कांस

Gobh, Ech — कोकः L — (in music) कानारः,

कानारी L — काष्ठम् SadghP — (in music) कीर्ति

f (Pāṇ 3.3.97) L — कुण्डम् L — (in music) कुण्डलः

— (in music) कुम्भतालः — कुलिजम् (ifc f आ (Kās) or

रि) Pāṇ 5.1.55 — (in music) कुहकः — (in music)

कोकिलप्रियः — (in music) कीडातालः — (in music)

रवञ्जरीटी — (in music) रवण्डः — (in music)

रवण्डतालः — (in music) रवण्डप्रसारः — (in music)

गजः — (in music) गजसम्पः — (in music) गगः

____ (in music) गारुगि m ____ (in music) गार्गि: ____ (in

music) गुरुताल: ____ (in music) गुरुमेरु m ____ (in music)

गौरी. सी. ____ (in music) चच्छाफुट: W, चच्छरी ____

(in music) चच्छाफुट: L ____ (in music) चण्डताल: ____ (in

music) चक्ररक्रम: ____ (in music) चक्ररक्षा: ____ (in music)

चतुर्थक: ____ (in music) चक्रस्ताल: ____ (in music) चन्द्रकला

____ (in music) चन्द्रक्रीड: ____ (in music) चन्द्रिका ____ (in

music) चक्रफुट: ____ (in music) चित्रमञ्च: ____ (in music)

जनक: ____ (in music) जम: ____ (in music) सम्पदम्

____ (in music) सम्पाताल: ____ (in music) टुङ्क: ____

(in music) डोम्बुली — (in music) ठेडिका, ठेडिकाताळः

— दीपकः — (in music) नेनः — (in music)

द्वितीयताळः — धान्यप्रायः Cat — (in music) नन्दनः

— (in Music) नान्दिवधनः — (in music) नन्दीश्वरः —

निमुष्टि
नान्दी — $\frac{m}{f}$ or $\frac{f}{m}$ Kaus — (in music) निशारुकः

— (in music) निःसारु $\frac{m}{f}$ निःसारुक — (in music)

नृपः — (in music) पञ्च $\frac{mf}{f}$ (आ) $\frac{n}{f}$ — (in

music) पञ्चधातः — $\frac{f}{f}$ पणः ($\frac{f}{f}$ $\frac{f}{f}$ आ) Pan 3.3.8

66 — पाणीतलम् L — (in music) पाताळः —

पापलम् L — (in music) पाणिताळः MBh — (in

music) पार्वती नेत्रः _____ (in music) पार्वतीलोचनः _____ (in music)

music) पूर्णः _____ पौतवम् L _____ (in music) प्रताप-

शेखरः _____ (in music) प्रतिताळः ; प्रतिताळकः L

_____ (in music) प्रतिमञ्चः , प्रतिमञ्चकः Sangit, प्रतिमण्डकः

C-t _____ प्रत्यङ्गः Sangit _____ (in music) प्रासिद्धा

Sangit _____ (in music) प्रस्तारः Sangit _____ प्रादेशः

_____ (in music) पुरुषमेक m Sangit _____ (in music)

विन्दुमात्रिन् m Sangit _____ (in music) ज्ञेयताळः Sangit

_____ (in music) भग्नताळः Sangit _____ (in music) शृङ्गः

Sangit _____ (in music) मकरन्दः Sangit _____ (in music)

मञ्चः Saṃgīt _____ (in music) मञ्चकः Saṃgīt

_____ (in music) मञ्चिका Saṃgīt _____ (in music) मदनः

(if f आ) Saṃgīt _____ (in music) मलयः (Un 4.99)

Saṃgīt _____ (in music) मल्लतालः Saṃgīt _____ (in music)

मल्लिकामोदः Saṃgīt _____ (in music) महासन्नि m Saṃgīt

_____ मानम्, कृष्णाल, रक्तिका _____ (in music) मिश्र

mf(आ)n Saṃgīt _____ (in music) मिश्रवर्ण mfn Saṃgīt

_____ (in music) मोक्षपतिः m Saṃgīt _____ (in music) मतितातः

Gīt _____ (in music) मतिलग्नम् Saṃgīt _____ मतिशेखरः

Saṃgīt _____ (in music) रङ्गः Saṃgīt _____ (in music)

रङ्गितालः Sangit ____ (in music) रङ्गोद्योतः Sangit

____ (in music) रङ्गप्रदीपकः Sangit ____ (in music)

Sangit ____ (in music) रङ्गलीलः Sangit ____ (in music)

रङ्गाभरणः Sangit ____ (in music) रतितालः

Sangit ____ (in music) रतिलीलः Sangit ____ (in music)

रथक्रान्ताः Sangit ____ (in music) रागवर्धनः Sangit

____ (in music) राजकोलाहलः २ Sangit ____ (in music)

राजचूडामणि^म Sangit ____ (in music) राजझङ्कार Sangit

____ (in music) राजतालः Sangit ____ (in music) राजनारा^{यणः}

Sangit ____ (in music) राजमार्तण्डः Sangit ____ (in music)

राजमृगाङ्कः ^क Saṃgīt _____ (in music) रामा- Saṃgīt

_____ (in music) रामवङ्कः ^क Saṃgīt _____ (in music) रासकः

Saṃgīt _____ (in music) रूपकः ^{Saṃgīt} ^{git} _____ रूपकतालः ^{git}

रेणु म
- 1 (f Siddh, n g अध्यायि) Lalit _____ (in music)

अधुचन्द्ररी Saṃgīt _____ (in music) अधुतालः Saṃgīt

_____ (in music) अधुमेक m Saṃgīt _____ (in music)

अधुशेखरः Saṃgīt _____ (in music) लक्ष्मी तालः

Saṃgīt _____ (in music) लक्ष्मीशः Saṃgīt _____ लमः

Saṃgīt _____ (in music) लीलातालः Saṃgīt _____ वंशी L

_____ (in music) वनमालिनी m Saṃgīt _____ वराहः L _____

वज्रः (वज्रम् g अधच्छादि) (ifc f आ) L ____ (in
 music) वज्रतालः, Saṃgīt ____ (in music) वधनः, Saṃgīt
 ____ (in music) वज्रभिन्नाः, Saṃgīt ____ (in music) वज्रभ्रातृ
 m Saṃgīt ____ (in music) वज्रमन्त्रिका Saṃgīt ____ (in music)
 वज्रमन्त्रिका f Saṃgīt ____ (in music) वज्रलीलः, Saṃgīt
 ____ (in music) वाञ्छितः, ____ (in music) विजयः
 Saṃgīt ____ विजयानन्दः, Saṃgīt ____ (in music) विद्याधरः
 Saṃgīt ____ (in music) विद्याधरतालः, Cat विद्याधर ____ (in
 music) विधुक्रान्ताः, Saṃgīt ____ विषमः, Saṃgīt ____
 विष्णुक्रान्ताः, Saṃgīt ____ (in music) नीरविक्रमः, Saṃgīt

____ (in music) वैकुण्ठः Saṃgīt ____ इभी L,

वागुजि

वलगुली, L ____ (in music) इरभलीः Saṃgīt ____ (in

music) शाङ्गिदेवः Saṃgīt ____ (in music) शिवताळः

Saṃgīt ____ (in music) शीकीर्ति f Saṃgīt ____ (in music)

शीनन्दनः Saṃgīt ____ षट्ताळः ~~8♯/♯gīt~~ Saṃgīt

____ संधानताळः, संधानभावः Pañcar ____ (in music) सैनीताळः

Saṃgīt ____ (in music) सैनीपातः Saṃgīt ____ (in music)

सारसः (ifc f आ) Saṃgīt ____ (in music) सिंह L

क्रान्तः

Saṃgīt ____ (in music) सुताळः MBh ____ (in music) सूर्य

Saṃgīt ____ सृपाटी L ____ सेटः Col ____ (in

music) हंसः (ifc f आ) Saṅgīt _____ (in music) हंसः

~~Saṅgīt~~ Saṅgīta _____ (in music) हंसनादः Saṅgīt _____

(in music) हंसलीलः Saṅgīt _____ हिरण्यम् (ifc f

आ) W _____ (in music) गजलीलः _____ (in music) वसुधः

/// a kind of m. of capacity कोरयम् L _____ पाणि

f (in most meanings and ifc f also इ) L, प्रस्थ _____

(= 8 Kūncis = 64 handfuls) पुष्कलम् ĀpŚr, Sch _____

महोद्रेकः L _____ शशरजम् n L _____ a kind of m. of

food हण्ट m W a kind of m. (C 14 palas) भाजनम्

SārngS, आढक a kind of m. (from the elbow to the

closed hand सरणि mf L a kind of m. of grain

मणः, मणम् Col — रवण्डिक Inser a kind of

m. of length चाप Das — दिष्टि f Kaus,

Sch on KātyŚr — मुख्यङ्गुलः, मुख्यङ्गुलम् AmritUp

— व्यासामः Śulbas — विग्रामः (only L), विग्रमः

(only L) Pāṇ 3.3.63 — यवमध्यम् MarkP —

यवमध्यमः AgP (=4 Hastas) L — शम्बः L

— शतः, शतम् — शशराजम् n L —

पञ्चहस्तः AgP — पञ्चङ्गुलम् AmritUp — प्रवेधः

Divyāv, प्रव्याधः ŚBr, TBr, ŚrS — (equal to 10 Angu-

las) शुद्धपदम् Sulb 1.6 ____ (= 10 Hastas) वंशः X

Līl ____ (= 36 Angulas) शम्भ्या VarBrS ____ (= 32 Angu-

las) शम्भ्या KātyŚr, Sch a kind of m. of magnitude

वातायनछिद्ररजस्, वातायनरजस् n Lalit (= 7 Truṭis)

a kind of m. of oil (called Chatak) चण्डाली a kind of

m. of quantity (= droṇa) उन्मन m ŚārṅS a kind of m.

of quantity (= Unmana) उन्मानः ŚārṅS a kind of m. of

surface गोचर्मि n MBh 13.3121, Heat 1.3.864 ff, 2.1,

BrNārP 34.43 a kind of m. of time परा Say ____

पानीयपत्रम् Gaṇit, Sch (= पत्र) ____ यवान्तरम् Lāty,
Comm

— विद्यारिका ~~Lat. Comm~~ → Rājat,

(= $\frac{1}{23}$ चटिका) — (15 Kāshthās = $\frac{1}{15}$ Nādikā) लघु

n L — (reckoned by the number of respirations till the

rising of a particular constellation) उदयप्राणाः m pl

Sūryas a kind of m. of weight भारः (ifc f आ)

L (भार) — ^{कम्} विडालपदम्, विडालपदः ^{SārṅgS,}

Sūsr, (कर्ष) a kind of m. (16 Droṇas) दूषरवासी

Heat — (the 50th part of an Ādhaka) उदमानः T A —

kind-of-m. (the length of the hand from the tip of the

fingers to the knuckles, or = 13 Angulis) पृथः Kātyār

____ (= 2 Anjalis) मानिका Siddh ____ (= 2 Anjalis)

मानि L a kind of short m. हस्वम् MW a kind of

square m. काण्डः, काण्डम् (ifc f आ or ई) Pāṇ 4.1.22,

Vop 7.55 knowing the m. (in music) तात्पर्यम् mfn Yājñ

3.115 loss of the m. (in music) तात्पर्यम् Pāṇcar 1.12.

9 f made of Drone ~~m~~ m. द्रोणमय mf (ई) n Heat a

man's length (as a m.) मानवम् VarBrS the m. angula

अङ्गुलि f अङ्गुली a m. of capacity (containing 10

Kumbhas or 2 Prasthas) बाहः L a m. of capacity

(equal to eight handfuls) कुक्षि f Heat, Comm on Mn 127,

= किञ्चिद a m. of capacity equal to $\frac{1}{4}$ of a Kudava

लिकुञ्चकः L a m. of corn धान्यमात्र m L a m. of

corn, equal to a kudava अञ्जलि m a m. of corn,

sufficient to fill both hands when palced side by side

अञ्जलि m a m. of distance (an Indian league, commonly

called a Kos) कोशः KātyŚr, MBh, etc a m. of distance

= 400 (or 104) Cubits) नलवः MBh, Hariv, R a m. of

distance (perhaps originally 'a mile-stone in the form of a

cow') मार्गधेनु m मार्गधेनुकम् L m. of duration

परिमाणम् RV, etc, परिमाणकम् Bhāshāp a m. of 8

hastas or 192 inches रज्जु f (ifc sometimes m) L

a m. of four Dronas वहः L a m. of four Hastas धनु

m or (un 1.82) धनु f L the m. commonly called Gav-

yūti गव्या L — गव्यूतम् Pañcad 2.105, गोमुत

a m. containing half a pana अक्षपिणः Mn 8.404 a m.

equal to a handful शाकपणः L a m. equal to eight

barley-corns अङ्गुलः (अङ्गुलः) ^{अङ्गुलः} a m. equal to

one-twelfth कुष्ठा MaitrS 3.7.7, कुष्ठिका a m.

equal to the capacity of the hollows of the two hands

hands joined कपटी L a m. equal to two Prasthas or

one Kudava शरावः शरावम् (8 अध्यादि) TS,

Br, 'SrS a m. for measuring fields (as much land as is sown

with a dropa of corn) द्रोणः, द्रोणम् Col a m. for oil

रवण्डाती W

† m. in music प्रमाणम् (ifc f आ) MBh, (Nīlak) the

m. of a foot पादमात्रम् 'SrS a m. of a grain (equal to

twenty Dropas a little more than three bushels and three

gallons) कुम्भः Mn 8.320, Heat m. (of altitude) उन्मा

VS, MaitrS — उन्मानम् VarBrS, VarBr, Comm on Pān the

m. of aman पुरुषः 'SBr, 'Sulbas, Var 'm. of a metre'

मानम्

(a syllable ~~reg/rel~~ regarded as the metrical Unit) दण्डो

(g अङ्गुलमात्रादि) ŚāṅkhŚr 1.13, (ifc) Pāṇ 6.2.176, Kāś

the m. of an angula अङ्गुलप्रमाणम्, अङ्गुलप्रमा ^{नम्} m. of

any kind परिमाणम् RV, etc, परिमाणकम् Bhāṣāp m.

(of any kind) मात्रा RV, etc ~~मा/प्र/मा/~~ — मात्रम्

(ifc) — (as circumference, distance duration, extent,

प्रमाणम् (ifc आ) KātyŚr, KāthUp, Mn, etc
length, multitude, quantity, size, weight) the m. of a

प्रादेशमात्रम्
span प्रमाणम् SBr a measure of capacity द्रोणः, द्रोणम्

Mn, Vājñ, MBh, Susr, etc — द्रोणी L — नतवणम्

ŚārngS a m. of grain आढकः, आढकम् (gana

अध्यादि) आढकी ifc Pāṇ 4.1.22, 5.1.54, Comm —

कुटपः Jyot, Un 3.141 (कुडव) — कुडपः, कुडपम्

४ gaṇa अध्यादि — कुडवः, कुडवम् MBh, Jyot

VarBrS, etc — खारी RV 4.32.17, Pāṇ, Pañcat,

Rājat — (commonly Khāri = 18 Droṇas or about 3 bushels,

it is also reckoned at 1½ Śūrpa or 3 Droṇas, also at 46

Gauṇīs or 4096 Palas, or at 4 Droṇas) खारः ifc, Pāṇ 2.3.

46, Sch (खारी Kās) a m. of land (20 rods or 200 ४४

cubits or 40.000 Hastas square) निवर्तनम् Heat a m. of

length (longer than a Dishti, shorter than a Vitasti) कुदिष्टि

f Kauś 85 m. of life वयः प्रमाणम् MBh m. of man

पुरुषदद्या mfn W, पुरुषद्वयस mf(इ)n L m. of

number परिमाणम् RV, etc, परिमाणकम् Bhāshāp

a m. of one drona अम्रिणः, अम्रिणम् Susr m. of

physical strength प्रमाणम् (ifc f आ) Sak m. of

pronunciation and recitation (said to be threefold, viz.

वृत्तिक, वृत्तिन्
vilambitā, madhyamā, and drutā) वृत्ति f Prat, L

(ifc) MBh, Kāv, etc 'the m. of rice called Sālīvāha'

शालिवाहः Nilak a m. of sixteen paṇas उत्क्षेपणम् L

m. of size परिमाणम् RV, etc, परिमाणकम् Bhāshāp

a m. of 10 Dhanvantaras or of 96 inches स्तोमः L m.

of time काष्ठा: (ifc f आ RPrāt) Prāt, Pāṇ —

काष्ठा MBh 1.1292, etc — (= $\frac{1}{15}$ Laghu = $\frac{1}{225}$

Nāḍikā = $\frac{1}{450}$ Muhūrta) काष्ठा BhP 3.11.7 — (fifteen

Idānis) पुनर्हि n ŚBr 12.3.2.5 — (= $\frac{1}{2}$ Muhūrta) नाडिका

Var, Mālatīm, etc — (= $\frac{1}{15}$ Muhūrta or 15 Etarhis) क्षिप्रम्

ŚBr 12.3.2.5 a m. of time in music (half a Druta, or one-

fourth of a Mātrā or of the time taken to articulate a short

vowel) अनुद्रुतम् a m. of time ($\frac{1}{30}$ Kalā) काष्ठा Mn

1.64, Śusr a m. of time ($\frac{1}{12}$ Kalā) काष्ठा Jyot a m. of

time (the fifteenth part of an Etarhi) इदानी n ŚBr

12.3.2.5 the m. of the two extended arms (5 Aratnis)

व्यामः AV, ŚBr, GrŚrS, etc the m. of twelve fingers

शङ्कुः m L a m. of 2 Dronas शूयम् (शूर्पः g

अध्यादि, also written शूर्पः) Śārṅṣ m. of

value परिमाणम् RV, etc, परिमाणकम् Bhāshāp m. of weight

परिमाणम् RV, etc, परिमाणकम् Bhāshāp (= 1

pala or 4 Karshas) शूयम् f Śārṅṣ (= 20 Tulās)

शाकटीनः a m. (one Kuḍava) अष्टमानम् Śārṅ 'a m.

to mete out anything' प्रसंख्यानः Nīlak a m. (24 twenty-

four angulas equalling a hasta or cubit) अङ्गुलः (√अङ्गुलः

३१५.) m. (with reggrd to the breadth) आभ्रिमा MaitrS

a m. of length गजः L — धनुस् n (m. g.

अध्यादि) Mn, Yājñ, etc ~~१/१/१/१~~ — तलः MBh

(v.l. तल) — निष्का MārKP — (a cubit) रत्नि

m f ShadBr — शयः — (= ½ Danda) नाडिका

MārKP v.l. for नाडिका Kām 5.51 — (= 86 Angulas)

शुगम् Sulbas — (= 4 Hastas or cubits) शुगम्

L — (= 4000 Dandas) गन्धूति f (Pāṇ 6.1.79, Vārtt

2 f) TāṇḍyaBr 16.13.12, MBh, R, BhP, Rājat a m. of leng=

th equal to the arms extended तनूतलः L a m. of length

(= 2 arśas) गन्धूति f (Pāṇ 6.1.79, Vārtt 2 f) Tāṇḍya

Br 16.13.12, MBh, R, Bhp, Rājāt N. of a kind of m. (=

eight handfuls) किञ्चिद् n Comm on ŚāṅkhGr N. of a

kind of m. square-m. त्रिभुजः, त्रिभुजम् Inscr N.

of a m. आदि m ११/ (in music) जयश्री

(in music) तृतीयः (in music) त्रिभिन्नाः (in

music) कुङ्कुः (in music) दपणः N. of a m. of

length त्रिपुटः L, हस्ताभेद N. of a m. twelve angles

making a vitasti or span अङ्गुलः (√अङ्ग or अङ्गु) N.

of a m. (= 100 Palas) कुल MBh 3.14, VarBṛS, Susr,

Ashtāṅg, ŚārngS 1.31 N. of m. (= 108 anṅulas) अशः

N. of m. of time (= 60 Vikalās) दण्डः BrahmvP 2, VarP,

BhavP of the m. of man पुरुषमात्र mf(इ)n ŚBr, KātyŚr

(in music) a particular kind of m. मागितालः Saṅgīt a

particular weight and m. of capacity प्रस्थः, प्रस्थम् MBh,

Kāv, Śuśr, etc a part of a m. काविकीर्ण L, (उन्मान) स्यांशक)

the point of a hair (as a m. = 8 Rāgas = 64 Paramāṇus)

वालाग्रम् VarBrS, MārKP quick m. (in music) क्षुब्धत्वम्

said of a kind of m. पुत mfn Cat (to sell) by

the m. holding 2 Droṇas द्विद्रोणेन Pāṇ 2.3.18, Kāś

serving as a m. of मापक mfn (gen) Nīlak (prob)

'a small m.' (for measuring grain) क्षुष्टि f Kāth a

space of two Trutis (a particular m. of time) उत्पलशरकः

L the thick part of a grain of barley (used as a m. of

length) मनोदरम् MārkaP a wooden m. द्रुवयः,

द्रुवयम् (Pāṇ 4.3.162) L. consisting of the requisite

number of

consisting of the requisite number of measures of corn

called Śarāva मावच्छराव mfn ĀśvŚr containing 2

Ādhaka m. द्याढक mf(ā)n द्याढानिक mf(इ)n

द्वयाहकीन mf(आ)n Pāṇ 5.1.54, Cch N. of particu-

lar m. सात्तगसूडकाः m pl Saṃgīt.

to make the measure called Kāṇsya कांसी कृ Naish.

measure vb I मा cl 2 माति (Dhātup 24.54)

cl 3 मिमीते (25.6) cl 4 मायते (36.33)

RV, etc — मा caus मापयति, मापयते VP,

GrS, MBh, etc — अपमा AV 19.57.6 — विमा

विमाति, विमिमीते RV, Br, Kauś — सम्मा

सम्माति, सम्मिमीते RV, etc — निमा

निमिमीते TS, AV, Br, निमाति Kāv, Pur, AV

— प्रमा प्रमिमीते AV, GrS, MBh — निमा

निमिमीते RV, etc — निमा निमिमीते TS, AV, Br

निमीति Kāv, Pur, AV — परिमा परिमिमीते

MBh, Kāv, etc — सूत्रपातं कृ, सूत्रपातं चरः

II धृ (with or scil. तुल्यमा) MBh, Kāv, etc

— मि cl 5 (Dhātup 27.4) मिनीति, मिनुते VarBrS.

III ऊर्द, उर्द cl 1 ऊर्दति L — निष्क cl

10 निष्कयते Dhātup 33.1 — मस् cl 4 मस्यति

Dhātup 26.112 — माड् cl 1 माडति, माडते

Dhātup 21.29 (v.l. for माहृ) — माहृ cl 1

माहृति, माहृते Dhātup 21.29 — रूपि cl 10

इपमति Dhātup 32.71 .

to measure about परिमा परिमिमीते RV, etc

to m. across मा cl 2 माति (Dhātup 24.54) cl 3

मिमीते (25.6) cl 4 मायते (26.33) RV, etc

to m. off अवमा TS — उपमा AV 19.57.6

to m. off by steps अपक्रम Kaus to m. one thing by

another उपमा उपमिमीते MBh, Hariv, Gauran, etc

to m. out मा cl 2 माति (Dhātup 24.54) cl 3

मिमीते (25.6) cl 4 मायते (26.33) RV —

सम्मा सम्माति, सम्मिमीते.

RV, etc to m.

out to उपमा RV to m. round परिमा परिमिमीते

RV, etc to m. upon अभिमा Śr, KatyŚr .

to be measured out निर्मा pass निर्मायते .

to cause to be measured मा caus मापयति,

मापयते Up, GrS, MBh, etc .

measured adj 1 I मित Sūryas, VarBrS, BhP _____

मित Inscr, Mn, Kāv, etc _____ परिमित RV, etc

_____ परिमाणिन् (Pāṇ) _____ समित Kpr _____

समित BhP _____ प्रमित KātyŚr _____ निमित.

1 II उचित _____ धृत MBh _____ मस्त MW

_____ संख्यात AV, etc .

cooking a measured portion of food मितम्पच f(आ)

Pāṇ 3.2.34 easily m. सुप्रमय Pāṇ 6.1.50 Vārtt 2, Pat

having m. syllables मिताक्षर Vir, PPrāt m. by मित

Sūryas, VarBrS, BhP m. by means of any vessel पात्रिक

f(इ) Pāṇ 5.1.46, etc, Sch m. by means of a Pātra पात्रीण

f(आ) Pāṇ 5.1.53 m. i.e investigated मित m. out

सम्मित BhP a m. step पादन्यासः IW m. with the

hands पाणिमित Kālav m. with the measure Pātra पात्रिक

f(इ) Pāṇ 5.1.46, etc, Sch ' not cooking what has not

first been m. ' (niggardly, miserly) अनमितन्यच

not m. असंप्रित SBr of m. discourse परिमितकथ

f(आ) Megh of m. meaning मितार्थ (मितार्थक)

Kam, Sah taking m. steps मितंगम f(आ) Pan 3.2.38,

Vartt 1, Pat .

to be measured मेय AV, In, MBh, etc —

प्रमेय MBh, Kav, etc — अनुमेय AV 6.137.2

— निमातव्य Pat — निमेय Pan 5.2.47 ,

artt 5 — परिच्छेद्य Bāgh (अपरिच्छेद्य) Pan,

Sch, Kull difficult to b. m. दुष्प्रमय to be m.

from all sides ओमेन्य IV 5.48.1 (Say) to be m.

with one hand (as waist) मुष्टिमेय Kathās what is

to be m. मित्यम् Pajat being m. निमातव्य

Pat .

measured 2 I तालजहद, तालशुहद^W .

speaking measuredly

मितभाषितु ^{भाषितु} mfn ३३h, मित ।

mfn Ragh, Sin^has .

measuredness n

विगम्बिता । .

measurement n संख्यान्म Hariv, MarkP .

measurement across तिस्रिक्प्रमाणम् KātyŚr 1f , Sch.

तिस्रिगन्तारम् L , तिस्रिङ्प्रानी Śulbas 1.38, 3.174,

तिस्रिञ्च n Śulbas minute m. सूक्ष्ममानम् .

measurer n मातृ m Nir 11.5 .

a good measurer सुमातृ m .

one who measures सम्मातृ Pat on Pan 1.1.115

one who m. accross मातृ m RV 8.41.4 .

measuring adjमानिन्

NP

मानदमित

RPrāt, Bhartr (v.l.)

प्रमित

(ifc) Var

उन्मित

ifc Susr

मायnot measuringअमात

m (nom sg

आन्

)

Śis 13.2, Nalod .

applying the measuring lineसूत्रपातः

Kathās

(land etc.) m. a bull's hide

गोचर्ममात्र

Baudh

m. a pada in breadthपद्य

f (आ) KātyŚr

m. a Padan lengthपद्य

f (आ) KātyŚr

m. a thousand

सहस्रसंमित

TS, Br m. 4 Śarāvas चतुःशराव

MaitrS 1, TS 3, etc m. half a kudava अधिकोडविक Pan

7.3.27, Sch आधिकोडविक a m. line सूत्रम् (accord

to g अधिचादि also सूत्रः) Hariv, VarBrS, etc

m. out विमान f(इ) RV, AV, 1Bh a m. rod इडा

m L m. so many Yojanas योजनिक (ifc after a numer-

al) R, योजनिक mfn (ifc f इका) m. so much

संमित

1Bh, BhP m. the distance of the east of

a Śanya

इय्यापरासिन्

PāncavBr .

measuring nमानम्

KātyŚr, Hariv, etc

(the act of) मापनम्

IBh

मिति f VarBrS,

ŚārṅgS

परिमाणम्

KātyŚr, Var

प्रमयः Lप्रमिति

f

विनिमज्जिम्

IBh

निमज्जिम्

Hariv, R

निष्कर्षः

Dhātup 15.20

मसनम् (only L)मस्ति f L .the act of measuring outसम्मानम्

IBh

anything put up for m. a fieldगोमुण्डः

Vāsav 494

an instrument for m. lengthsकाष्ठम्an instrument m. a

shadow दृश्यामानम् L, Sch means of n. the day उन्नतम्

Sidd^h Sir, Suryas m. out (esp. the place for a sacrifice)

मापना 17th the n. out of a (place for the) sacri-

ficial ground वेदिमानम् L, वेदिविमानम् SBr,

वेदिसम्मानम् ĀpSr m. the Soma सोममानम् L m.

time according to the days and years of the gods दिव्यमानम्

Suryas .

measuring-cord n मानसूत्रम् Das सूत्रम्
प्रमाणम्

Mricch मानम् RV, etc .

a particular mark of a measuring-cord न्यञ्चकचन

mf(इ) n Sulb .

meat n मांसम्, मांसानि RV, etc मांस n

= मांस मांस n RV, मांस आमिषम्

आमिष n घसः Gal जडः

L, जाडुलम् — जाडुलम्

Balar 3.3 —

Nyāyam,

तरसः, तरसम्, तरसाः, तरसानि

Sch on KatyGr 2.5 —

पलम्

Yājñ, Susr —

पिण्डः

L — लेपनम् L .

abounding in meat and drink पितुमत् mfn PV, AitBr,TBr accompanied by m. and drink पितुमत् mfn PV, AitBr,TBr any m. पिशितम् पिशितानि n pl AV, etcboiled rice mixed with m. मांसभूतोदनम् R boiledrice with m. पिशितोदनः, पिशितोदनम् Bhpr combined

with m. समांस P, VarBrS, etc connected with m. समांस

P, VarBrS, etc consisting of m. ' a cake) तरसमय

KātyŚr 24.5.20 containing m. समांस P, VarBrS, etc

' costly m. ' (N. of various kinds of mean, and esp. of

human flesh) महामांसम् Mālatīm, Kathās, etc eager

for m. पिशितेषु M' eating of m. मांसाशनम्

In 5.73 fried m. भूति f L (?) the juice of m. मेघः

WV, ŚBr, KātyŚr a kind of minced m. कुड्मकम् Bhpr

a lump of meat शर्ककः. (only L) m. and boiled rice

मांसोदनः ^{रसः} SB̄r, Kathās, Suṣr m. and drink अन्ना

m. cooked on a spit शूल्यमांसम् m. fried in

ghee dried and spiced परिशुष्कम् (with मांस) L

m. fried with ghee and eaten with butter milk तक्रमांसम्

Shpr the m. of animals frequenting marshy places

अनूपमांसम् offering a cake of m. तरसपुरोडाश

mfn TāṇḍyaBr 25.7 a piece of m. कुण्ठ mf(आ)n L

Hariv 2344, P 6.113.10 the sale of m. सूना BW smell-

ing like raw m. आमगान्धि mfn आमगान्धिक mfn

आमगान्धिन् mfn L — विस्त्र mfn arBrS,

Kathās, Susr, etc — विस्त्रक mfn SarngS, विस्त्र

unclean n. (e.g. the flesh of dogs etc) निमांसम्

Vishnu, Yājñ used for cooking m. (as a cauldron)

मांसपचन m^o (ई) n RV 1.162.13 a woman who sells

m. खट्विकी Kālac to deprive of m. निमांसीकृ

निमांसीकरोति Jātakam .

meat-broth

मांस-चरु

m Gobh .rice boiled in meat-broth

रसादनम्

Shpr .

the outer ear (i.e. the meatus auditorius and concha)

वेष्टनम्

L .

the city of Mecca

मरवः, मरवम्

(?) Kālac

the district of M.

मरवः, मरवम्

(?) Kālac .

mechanic n

कारु

m f Yājñ, etc

कर्मकर

mf(ई)n Bh, BhP, Pāncat, etc

कर्मरिः

कर्मरिः

BV 9.112.2,

कर्मरि

कारिन्

m L

कारकः

कारि

m f Pān 4.1.152

शिल्पकारः, शिल्प

L, शिल्पकरः W, शिल्पकारिन् m Shar, शिल्पजीविन्

m ApSr, Sch (v.l.) कलाभरः Gaut, कलाभृत्

m कृत्स्नं mfn RV .

anything produced by a mechanic कारुजाः L a

female m. शिल्पी Cat .

the science of mechanics शास्त्रम् शिल्पविद्या Pañcar, शिल्प

Var3r5 .

mechanical n यन्त्रम् ibc or ifc .

any mechanical art कला , Pañcat, Bhartr, etc

any m. contrivance यन्त्रक (ifc) Heat the enganging

in great m. works महामन्त्रप्रवर्तनम् in erecting great

m. works महामन्त्रप्रवर्तनम् in a great m.

work महामन्त्रम् m. skill शिल्पस्थानम् ivya

' m. thief' (burglar) कारु-चौरः L .

any mechanism worked with strings (as a doll)

रज्जुयन्त्रम् Kathās any piece of m. कारुजः L

consisting of m. यन्त्रमय mf(इ)n BHT, Kathās .

medal n मुद्रा L .

having Medas

मेदिन्

mfn Say .'to reddle in'

व्यापारम्

(with कृ) (loc)

Pāncat

to m. with

आयु

Intens .

not to be meddled with अनाधृष्य nfn W, etc .

meddlesome adj पुरोभाग f(अ) W .

another's
meddling with affairs

मिश्रव्यापारः

Pāṇcat .

mediating adj

मध्यस्थ f(आ)

Pāṇ 3.2.179 . Sch

mediation n 1 I माध्यस्थम् .

1 II परम्परा MBh, Kāv, etc .

seeking a mediation मध्यायु mfn RV 1.173.10 .

mediation 2 II प्रसादः Gobh, MBh, Kāv, etc .

mediator adj मध्यस्थ f(आ) Pāṇ 3.2.179, Sch .

— मध्यवर्तिन् m^w, मध्यविवर्तिन् L — मध्य-

विवर्तिन् L — पराश्रित्वादिन् Yājñ, Sch —

चरपुष्टः — पुरुषान्तरम् R — शठः

L, शण्ड L .

being a mediator मध्यायु 1.173.10 by a m.

उक्तान्तरम् ind Vikr 2.16 to employ as a m.

द्वारीक Mudr 4.⁷/₈ .

Medicago esculenta कोटि, कोटि वषा L —
24443

ज्वरापहा L — देवी L — पञ्चगुप्ति f L

— पिङ्गुना L — मरुन्मात्रा L — वषा L

the plant (Piring) Medicago esculenta अङ्गपात्री .

medical adj वैद्यक MW — वैद्य W .

acquainted with medical science आयुर्वेदिक L ,

आयुर्वेदिन् m acquainted with m. sciences आयुर्वेदमय

R commencement of m. treatment समुपक्रमः Car entrance

into m. practice विशिखानुप्रवेशम् familiar with m.

science आयुर्वेदिकः L , आयुर्वेदिन् m a kind

of aromatic m. plant कस्तूरी, कस्तूरिका, कस्तूरिका L Susr, Bhpr,

etc a kind of m. apparatus भूधरः L a man of the m.

caste अम्बष्ठः Sn 10.17 a kind of m. plant द्विजादिका

द्विजाद्वि L (= कटुका) — धुर्मः L, मंडप

— रौहिमः L a kind of m. preparation प्रकापहन्

m L a kind of m. preparation for curing fever चतुर्भद्रिका

Bhpr 7.4.12 a kind of m. preparation for wounds

अरुस्त्राणम् A 2.3.3 - 5 m. attendance कमन

n Car a m. plant अरिष्टा L a m. plant used as a

remedy for diseased eyes पुण्डरीकम् L (prob पुण्डरीकम्

m. practice उपचारः, Susr, Pañcat, Vikr — क्रिया

(Paṇ 3.3.100) Suśr a m. preparation of iron अयस्कृति

Suśr m. prescription विधानम् Suśr m. regulation

विधानम् Suśr m. science अगदवेदः Car m. treat-

ment प्रतिकर्मण् n Car — क्रिया (Paṇ 3.3.100)

Suśr — प्रतिकारविधानम् Paśh — उपचर्या

L — परानसा L — मया L m. treatment

of a healthy person स्वस्थवृत्तम् Car m. treatment

of children बालोपचरणम् (also बालोपचारणम्)

Cat m. treatment of fever ज्वराचिकित्सा a m. work

कातिकामेघः N. of m. substance ज्योत्स्नी L H. of

a particular m. plant सपकडं. लिका, सपकडं. ली L

a particular m. compound taken in small quantities घृतम् बिन्दुः

Sargh a particular m. plant मेघपुष्पम् L a parti-

cular m. preparation वड. श्वररसः L a partic m. pre-

paration मकरध्वजाः L treating of entrance into m.

practic विश्वानु प्रवेशनीयम्

to be treated medically समुपक्रम mfn Car —

उपपादनीय mfn Car — चिकित्स्य mfn Pāṇ 5.2.

92, Yājñ 2.140, MBh 12.418 .

to treat medically चित् desid चिकित्सति

(Pāṇ 3.1.5, Śiṃdh) Kātyā⁴r 25, MBh 1.12, Sūsr, Pāṇcat,

Bhartr .

treated medically चिकित्सित mfn —

उपपादित mfn .

treating medically चिकित्सु mfn Waich 2.111 .

medicament n औषधम् m, f, n, Bagh, etc

— भेषजम् RV, etc — आस्रावभेषजम् AV

6.14.2 — आयुर्विद्यम् L — आयुष्मन् L

— कर्मणम् L — गदाराति m L — जैवालकः

L — रोगहम् W .

a kind of medicament सूत्रवक्त्रः Cat ^{प्रतिज्ञा} — चित्रव

(renuka) चित्रवर्तिणी Hpr m. in general अमृतम्

Buddh a particular m. आशिस् f — इन्द्रहस्ताः

L — नायिकाचूर्णम् Rasar, नायिका L —

नाराचम् Car — नारिकेलकुमारः L —

पूजाभिरसः Resendrac — पूजेन्दुरसः Rasar

— बृहद्धात्री L — मोहान्धसूर्यः Resendrac

— रत्नगिरिरसः Resendrac — वज्रकपाटरसः

L — सबाहुसुन्दरः L — सूर्यनरः Cat —

हृद्धात्री L — नस्यभैरवः (scil. रस)

Resendrac .

to make into a medicament

औषधीक

Pricch.

a class of eight principal medicaments (Rishabha,

Vivaka, Medā, Mahamedā , Viddhi, Kākoli, and Kshīrakakoli)

अष्टवर्गः L one of the eight chief m. (rishbha)

उक्षन् m L .

medicinal adj औषधीय W — वैद्य .

any medicinal decoction पाचनम् " any m. herb

महामुनि L a m. preparation पाचनम् W a class of

m. plants नली (नली) (-विदारी, सारिवा, रज्जु

and गुडूची) Susr a collection of 4 m. plants चातुर्भद्रम्

L , चातुर्भद्रम् Bhpr 7.8.146 206 c nsisting of 5 kinds

of m. plants पञ्चसिद्धौषधिक L esp. any m. herb

औषधि f RV, AV, SPr, MBh, etc the 5 m. plants

पञ्चसिद्धौषधी

L a great m. plant

महौषधीf Bh, Kav, etc, महौषधी a kind of m. drug कृतान्ताL, रेणुका — महाश्रावणिका L a kind of m.herb लोककान्ता L — व्याघ्रनरवकम्, व्याघ्रनरवम् L— सुगन्धकम् L — सुगन्धिकम् L, सुरापणa kind of m. plant अश्वि f Bhpr, Car — अश्वभःSusr, Bhpr — अश्वभक्तः Susr, Car, Bhpr —पुडकः Susr, पुलक L — धृता L — चोरकः

L — देवगन्धा L, महामोदा — देवाहः

L — द्वाडि_{३१}का, द्वाडि_{३१}लिका, द्वाडि_{३१}ली L —

द्वाडि_{३१} L — नीलिका Suśr — पपटः

Suśr — पपटकः Car, Bhpr, Suśr, पपटः —

प्रापप्रदा L — बलवर्धिनी L, जीवक

— भूकन्दः Vagbh — महामेदः L, महामेदा

Suśr, Bhpr — महाछिद्रा L — महादेवमानी m

L — माचीपत्रम् L — भेदः सारा L —

मेदुरा L — रथाडि_{३१} L — वरातिरुक्कः

L — वैद्या L — शतपादिका L —

शतयपर्णिका, शतयपर्णी Dhpr — सम्पद्

f L = वृद्धि — सर्वजना L, ^{अशुद्धि} — सिद्धा L

— (eaten also as a pot-herb) मृगशारिका L —

(given to barren women) नन्द्यामर्कटकी L a kind of

m. preparation लेचनहिता L a kind of m. preparation

made of ghee दूतपान्नः a kind of m. root सम्पत्ति f

— सिद्धा L, अशुद्धि — सिद्धि f L, अशुद्धि

or वृद्धि — सुमङ्गला L — हृद्या L, वृद्धि

a kind of m. substance कपित्थता L — कपित्था

L — कचरी Bhpr — कामिष्टुकम्, इन्द्राशेचनिका

Susr — रेणुका L — शिलाजा L —

शिलावलकलः, शिलावलकलम्, शिलावलका, शिलावल्च

f L — शैलग्राह्या L — शैलवलकलम् L a m.

compound used in fevers सुदशनिचूर्णम् Sarngs m.

drug द्रव्यम् Susr a m. embrocation पूरणः L a m. herb

growing wild वनोद्भवि f Cat a m. oil पूरजः L

a m. oil expressed from various plants नारायणाम

(with तैल) Bhpr a m. plant कयस्था L v.l. for तैल

कयस्था — काकोलि f Susr, काकोलि

Car 6.13, 8.10 — काञ्जिका L — पपटी

Car a m. plant and perfume (commonly called Priyanga

and described in some places as a fragrant seed) प्रियङ्गु

m L the m. plant Jivaka हर-वाङ्गः L the m. plant

Fishabha जोरक्षः L a m. plant supposed to be of use in

clearing the voice वेचा the m. plant Vridhhi जनेष्टा L

a m. powder for diarrhoea वृद्धगंडाधरम् (scil. चूर्ण) #

Barng a m. root वायसोतिका, वायसोतिका Bhpr, काकोली

the m. root called Vridhhi सुरवम् the m. roo Jivaka

हस्वाडाः L a m. salt क्षारम् (commonly

called Citlaban or Bitnoben) विड्गन्धम्, विड्गन्धम् I

विड्गन्धिन् n (prob) L m. substance द्रव्यम् Susr

a m. substance said to be of cooling and lithon thryptic

properties वत्कला Susr, शित्वावत्क a partic. m. वत्क

compound अद्रोदयम्^{Susr} — मरुतकलेलम्^{Bhpr}

a particular m. oil लाक्षानैलम्^L, लाक्षारसः^{Susr}

a particular m. plant used also as a potherb शाकशेष्ठः

L a particular m. powder नारायणम् (with चूर्ण) ^{Bhpr}

— बृहदग्निमुखम्^{Bhpr} — मदनमोदकः^L

— लघुसुदशनिम्^{Cat} a particular m. preparat-

ion पानीयकुमाररसः^{Rasar} — पाप्मानवज्रकरसः

^{Rasar} — पिताम्बाकरसः^L — पिष्टीरसः

Rasendrac

— पुनर्नवामण्डूरम् —

Rasar

पृथ्वीसारतैलम्

L

— भद्रावह (with घृत)

Bhpr

— भस्मेष्वरः —

Bhpr

— योगराजगुग्गुलु —

n Bhpr

— रसायनामृतलोहः —

L

— रामबाणः —

Bhpr

— लोकनाथरसः —

Cat

— समझकरम् —

(with यूज)

Bhpr

— सर्वेष्वरः —

Cat

— रत्नसिन्दूरः —

L

a

person who sells m. rootsसोपाकः

L

the Śākāśreshtham. plant

शाकश्रेष्ठा

Bhpr,

जीवन्ती, डोडी .

a kind of grass (used medicinally) शिलिपनी L,

लहानसिपी .

medicine n भेषजम् RV, etc — भेषज्यम् SBr,

Suśr — भेषजम् L — आस्रावभेषजम् AV 6.44.2

— भिषज् m RV, AV, Car — उपक्रमः Suśr

— जाम् m Un. 1. $\frac{1}{2}$ — परिक्रमः Car —

प्रतिक्षिप्तम् L — रोगघ्नम् L — रोगहरम्

L — रोगिवह्नुभम् L — साधनम् (ifc f आ)

(only L) .

the act of taking medicine भेषजभक्षणम् Cat any

m. रुग्णभेषजम् ar3rS — त्रिषाञ्जितम् Car any m.

acting upon the brain मस्तिष्कः, मस्तिष्कम् Susr any-

thing taken after m. (as water gruel) भेषजाहुम् L

anything taken with m. (as water gruel) भेषजाहुम् L

the art of preparing m. कल्पः Car a branch of m.

मानुषी (scil. चिकित्सा) V a division of m. देवी

a dose of m. to be taken after eating अधोभक्षम्

' human m. ' (a branch of med. administration of drugs)

मानुषी (scil . चिकित्सा) a kind of fluid m.

made from a hare's head शशमुण्डरसः Sarṅgś a kind

of m. मयूरधृतम् Sarṅgś a manual of m. चिकित्साशास्त्रम्

Sarvad 15.390 m. against भैषज्यम् (gen) a m. बाधकः

(especially antidote) अगदः In a m. for the eyes

चन्द्रोदया — आग्निसारम् L m. in general

औषधनम् Mn, MBh, Pagh, etc m. taken before and

after a meal (and asit were, enclosing the food)

सामुद्रगम् Susr a m. supposed to prevent old age

and prolong life रसायनम् (sometimes following the

gender of the word to which it refers) MBh, Kāv, etc

m. taken between two meals अनाराभक्तम् Susr a m. that

acts in two ways (as an emetic and a purge)

उभयभागहरम् m. to be taken before a meal प्राग्भक्तम्

Car a m. which requires cooking पत्रपाकः L a particu-

lar m. चन्द्रामृतरसः — दारुस्रुतिरसः — द्राक्षावृतम्

Basar — मद्यः L, मद्या practic of m. उपचरितव्या,

उपचर्य mfn — उपचार्य L practising m.

वैद्य preparation of m. भेषजकरणम् Baudh rela-

ting to m. वैद्य mfn the science of m. आयुर्वेदः

— वैद्यकम् Susr — वैद्यविद्या Kav —

(esp. therapeutics, one of the six sections of med.)

चिकित्सा MBh 1.67, 2.224, 6.71.26, Hricch, Susr,

BhP _____ (esp. therapeutics, one the six sections of med)

चिकित्सम् Mn 10.47, MBh 3.1460, 4.318, Susr, etc

' _____ ' (pharmacology) कतपोपनिषद् f Car 1.4 a

student of n. पौनर्वसवः (with युवन्) Hear taking

n. before a meal प्राग्भक्तम् Susr to be n. for streng-

thening the voice in singing सारस्वतौषधीशू, सार-

स्वतौषधीभवाति HPariś a tonic m. prepared from 10 roots

(trikaṇṭak, etc) दशमूलम् Susr 1.38, 4.37, दशमूली

Susr 4.15, Car 6.22 (in medic) a universal m. परायणम्

Car .

the administering of medicines

शैषज्यम्

a collection of five m. (viz tailakanda suhāṇḍa,

Kroḍakanda, rudantiks and sarpanotrā) सिद्धौषधिकम् I

' king m. ' (N. of a part med preparation) योगराजः

Car, Bhpr, etc a textbook for physicians treatise on the

preparation of m. वैद्यकार-ग्रन्थम् Cat .

' medicine-room ' (a drugist's or apothecary's shop)

मेधजागरम् Susr .

Medina ? n मदीन्या Pomakas .

a mediocre personमध्यमपुरुषः

IBh

a m. discern-mentमध्यविवेकिन

mfn Sāṅkhyas, Sch

very m.सुमध्यमmf(आ)n Kam .mediocrity nमध्यता

IBh

मध्यभावः

BW

विमध्यभावः

Jatakam

मध्यमम्Śringārसमता

It

meditate vb अभिधेयै, अभिधयायति Mn 1.8, etc

निधेयै निधयायति

AitBr, Bhp

परीधेयै

(only pf परीदधेयै) — अनुचिन्ता —

अनुसंचिन्ता — प्रत्यवमृडा प्रत्यवमृडाति

Das, Bhp — अड् cl 1 अडुति L — निर्लेच्य

(only ind निर्लेच्य) Kathās — प्रविधा प्रविदधत्ते

R, Rājat — मनसा कृ MBh — शील cl 1

शीलति Dhātup 15.16 — संयुज् caus संयोजयते

MBh 5.7260 .

to meditate deeply

आदिध्यै

VF

to m. deeplyupon

समाधौ समाध्यायति

Hariv, R

to m. evil again-st

समपद्यै समपद्यायति

(ep. also समपद्यायते)

MBh

to m. injury against

समपद्यै समपद्यायति (ep.

also

समपद्यायते) MBh to m. on द्यै cl 1 द्यायति

(ep. also

द्यायते)

cl 2

द्याति

Br, Gr &

GrS, MBh, Kav, etc

संध्यै

संध्यायति

MBh

समभिध्यै समभिध्यायति, समभिध्याति MBh

आद्यै

P — आधी A AV 8.1.8, etc — परिचिन्ता

परिचिन्तायाति IBh, Kav, etc — विप्रचिन्ता (only

ind विप्रचिन्तय) IBh — समनुचिन्ता समनुचिन्तायाति

IBh — मन् cl 8, (Thatup 30.9, 25.67) मनुते,

मन्यते (ep. also मन्याति) — उपधु caus

उपधारयाति IBh — मनसि with √कृ —

संविज्ञा संविज्ञाति (acc) Mund p, संकल्पयाति

Sank to m. upon अनुविचिन्ता Buddh — संविचिन्ता

संविचिन्तायति BhP — प्रद्ये प्रध्यायति,

प्रध्यायते Gobh, MBh, Hariv — निश् cl 1

नेशति Dhātup 17.73 .

to wish to meditate

निद्ये

desid निदिध्यासते

SBP .

meditated (on) adj ध्यात Br, Up, MBh, etc

— निध्यात Vajracch — निध्यात —

प्रतिध्यात MBh (v.l. प्रध्यात) .

meditated on secretly मनोगुप्त W m. upon आधीत

a sacrificial prayer which is m. upon आधीत यजुरा n.

to be meditated on ध्येय Yājñ, MBh, Kāv, etc

to be m. upon चिन्त्य SvetUp 1.2, Yājñ 34, MBh, etc .

(repented) meditation on ध्यायम् ind (acc)

one who meditates संध्यातृ mfn one who m. on

the Supreme spirit अध्यात्मचेतसु m .

a woman who meditates on Vishnu हरिभाविनी

हरिभाविनी MW .

meditating adj दध्यामत् f (अन्ती) fn, fh, f

— अनुध्यामिन् .

meditating on परिचिन्ताक (gen or comp) MBh,

MBh m. on the law धर्मचिन्ताक MBh, धर्मचिन्तान् Lalit

m. n what is true

सद्दय्यायिन्

MaitrUp

m. upon truthसत्याभिधायिन् VP .being meditated uponदय्यायमानMn, P des-irous of m. onनिदिध्यासु

BhP .

meditating uponअनुचिन्तनम्अनुचिन्ता —आध्यानम् , आध्या

L —

प्रध्यानम्

Bh, P,

Susr, Car .

aprescribed attitude in which to meditate on a deityध्यानमुद्रा

MW .

meditation n ६ ध्यानम् ChUp, Mn, Kāv, etc

— अनुध्यानम् — आभिध्यानम् Up — संध्या

L — ध्या RV — धी RV — मननम्

Hariv, Samk, Sarvas

— अन्वीक्षणम् अन्वीक्षा BhP — गुञ्जा

L — हः (only L) — पारायणी (L) —

प्रत्यवमर्शनम् BhP — प्रसंख्यानम् MBh, Tattvas

— प्रहाणम् Lalit, Vajracch — भानः L

— भावना MBh, Kāv, Samk, Vedāntas, etc — योगः

Up, MBh, Kāv, etc (IW 92) — योगसू n Un 4.215,

Och — सम् — संराधनम् Bādar .

absorbed in meditation ध्यानस्थ mfn MW,

ध्यानस्थित mfn Kathās — ध्यायिन् mfn

Heat — ध्यानयोगिन mfn Heat — समाधिस्थ

mfn Pancat — समाधिमत mfn Kum — समाधिभूत्

mfn Śis — प्रसंख्यानपर mfn Kum abstract m. समाधि

m Up, Buddh, MBh, etc abstract m. and mental abstraction

practised as a system (as thought by Patñjali and called

Voga philosophy) योगः up, Dh, Kāv, etc (II 92)

any simple rite conducive to Voga or abstract m. योगः

Śarva arising from Voga or m. योगज mfn Bhāṣap

attainable by m. दयानगम्य mfn consisting of m.

दयानमय mf(ई)n Hariv continual m. on

Buddha बुद्धानुस्मृति f Lalit continual m. on the law

धर्मानुस्मृति f Lalit deep m. performed by means of

water अप्कृतनम् Buddh devoted to m. समाधिनिष्ठ

Pāncat diminution of m. समाधि परिहाणि f Pharmas 59

the disturbing of m. समाधि भङ्गः Pāncat, समाधि भेदः

Kum embodiment of m. समाधि निग्रहः employed of m.

समाधि योगः IM endowed with the faculty of m.

भानसमान्वित mfn Bhag 10.8 engaged in m. ध्यानधीर

(Das) ध्यानानित्य (IMh) ध्यानानिष्ठ (R)

ध्यानपर (IMh) mfn engaged in profound m.

योग

आधिरुह समाधि । mfn encrossed in m. प्रसंख्यानपर

mfn Kum the eye of n. ध्यानचक्षुस् n fit for m.

ध्येय mfñ Yājñ, MBh, Kāv, etc the force of m.

समाधिबलम् Pharnas 75 fruit of m. ध्यानफलम्

immersed in deep m. योगयुक्त mfñ MBh, Pāncat, etc,

योगयोगिन् mfñ MBh intent on religious m.

ध्यानवत् mfñ MBh the interruption of m.

समाधिभङ्गः Pāncat, समाधिभेदः Kum —

ध्यानच्छेदः Bhartr, ध्यानभङ्गः inward m. अन्तः आन्तः

a kind of m. अनित्यम् Budh — महातेजोवर्धः

Buddh a kind of religious m. अक्षरकरः Kārāṇ

knowledge derived from m. योगमग्न शानम् Hariv lost in

n. ध्यानत्पर mfn h 'mark of m.' (N. of ch

of Psarv) ध्यानलक्षणम् m. and abstraction

ध्यानयोगः Svetap, Mn m. on बुद्धि (loc or

comp) f h, Kāv, etc m. on God परमेश्वरप्रणिधानम्

Sarvad m. on the soul आत्मचिन्ता In 12.31 m. on

the supreme being युक्ति f bank 'm.-sleep' (a

state of half med half sleep) योगनिद्रा MBh, Bāṣ,

etc m. upon things which are not to be thought of अपह्यायम्

tain mere m. ध्यानमात्रम् a mode of sitting

suited to profound m. योगासनम् AnritUp, Bhatt, etc

obtained through abstract m. योगप्राप्त mfn IT one

who is fixed in abstract m. समाहित mfn Up, Bh, etc

one whose eye is m. योगचक्षुस् mfn MarkP a particu--

lar m. आस्फाजन्म (?) Lalit a particular store

in abstract m. राजयोगः cat philosophical m. निश्चायि

f L the practice of frequent and repeated m. on abstract

spirit अभ्यासयोगः the practice of frequent and repeated m.

on any diety अभ्यासयोगः proceeding from religious m.

ध्यानिक mfn in 6.32 produced by Yoga or m.

योगज mfn hashap produced by m. भावनामम

m (इ) n (esp.) profound and abstract religious m.

ध्यानम् ChUp, In, Bh, Nāv, etc profound and repeated

m. निदिध्यासनम् Prab, Vedāntas profound m. समाधि

m Up, Buddh, Bh, etc — ध्यानयोगः SvetUp, In

प्रत्यवमर्शः BHP — — समापनम् L, समाधान

religious m. अनुयोगः — — प्रत्ययः L — समाधानम्

h, Tav, Vedāntas repeated m. अराकृतसमाधि n Buddh

right n. सम्यक्समाधि m a room to indul in

n. ध्यानागारः, ध्यानागारम् Jātakam sacrifice

of m. श्रद्धासत्ताम् Mn 2.106, BhP severe m. तपस

n 2.113.7, 10, 17, etc the state of n. योगपदम्

PhyanabUp the state of not obtaining any degree (bhumi)

of deep m. अलब्धभूमिकत्वम् Yogas the state of

profound m. समाधित्वम् Sarvad a state of such deep

n. 33 to resemble sleep निद्रायोगः Nariv (with Buddhi-

st's) a subdivision of the fourth stage of abstract n.

समापत्ति 8.1.23 to be absorbed in deep n. रुच

cl 1 (Thatup 7.1) शोचति (Ved. and ep. also शोचते)

to indulge in religious n. ध्यानम् आपद्, ध्यानम्

उत्तरा, ध्यानंगम् wisdom

obtained by n. भावनामयी (with विधा) 'harmas

a practiser of abstract n. योगविद् .

meditations धीतानि n pl RV .

meditative adj विमर्शवत् Jatakam _____

प्रत्यवमर्शवत् IDh _____ भावितात्मन् IDh, Kav,

etc .

to be meditative (alone) द्यौ cl 1 दद्यायति

(ep. also दद्यायते) cl 2 दद्याति IDh, Kav, etc

medium n द्वायम्

MBh, Kāv, Pañc, etc _____

प्रणात्मिका

L .

medium for mixing medicines योगवाहिन् n Susr

to employ as a m. द्वायि कृ

Mudr 4. $\frac{7}{8}$.

medley n शाबल्यम्

BhP .

meek adj अरजस्क — निर्विण्णचेतस Bhag

न्यस्तदण्ड R .

meekness n नम्रता, नम्रत्वम् Kav .

meet (as friends) vb I मिल् cl 6 (Dhātup

28.71.135) मिलति, मिलते Kāv, Kathās, Rājat.

etc _____ (as foes) मिल् cl 6 (Dhātup 28.71,

135) मिलति, मिलते Kāv, Kathās, Rājat, etc

_____ संगम् संगच्छते ~~संगच्छति~~ (rarely संगच्छति

(only with an object) (acc) BhP _____ (in a friendly

manner) संगम् संगच्छते (rarely संगच्छति

(only with an object) IV, etc _____ (in a hostile

manner) संगम् संगच्छते (rarely संगच्छति

(only with an object)) MBh, etc — समागम् समागच्छति

SBh, ChUp, MBh, etc — समुपागम् समुपागच्छति MBh,

Kāv, etc — सम्प्रयागम् सम्प्रयागच्छति Prasannar

— (as foes) समुपे समुपैति MBh, R, Pañcat

— (as friends) समुपे समुपैति MBh, R,

Pañcat — उपसमे उपसमैति SBh, ChUp —

समाया समायाति MBh, Kāv, etc — संया

संयाति MBh, Kāv, etc — समुपाया

समुपायाति MBh, Kathās — संघट्ट caus

संवदुयति

Waish _____ (as friends) संसृज

संसृजते

or pass IV, etc _____ (as foes) संसृज

संसृजते

or pass IV, etc _____ (applied to sexual

intercourse) संसृज संसृजते

or pass (with

instr with or without सह) IV, etc .

II अधिगम _____ अन्वास्था VS, etc _____

अभ्यवस्कन्द् Bbh 4.1549 _____ निर्वह निर्वहति

HParis

_____ प्रतिसंचर् प्रतिसंचरति Bbh _____ (as

antagonist

मिथ cl 1 मैथति, मैथते _____

(as friend) मिथ cl 1 मैथति, मैथते यत्

cl 1 यतते RV, Br लग cl 1 (Dhatup 19.

24) लगति (लङ्गति Nir 4.10) Gol, Sch

(as foes) व्यवह व्यवहरति, व्यवहरते IBh

संवृत् संवर्तते RV 4.24.4 संसद्

caus संसादयते Bhp संस्थन्द संस्थन्दते

Car (as enemies) संस्था सतिष्ठते (ep.

also संतिष्ठति) RV संहन् 7.55.22

संक्रम संक्रामति, संक्रमते AV, SBr

संचट् संचटते

Rājat, Cinhas

संचर संचरति

(rarely संचरते) Cit

संदा pass संदत्ते

RV 1.139.1, 4.14.5

सैनस सैनसते

RV सैनपत् सैनपतति

Āpast, Negh

समायुज् समायुनञ्ति समायुङ्क्षु NBh

समासद् समासीदति

NBh

समासद् caus

समासादयति

RV, Kav, etc

संनु संनवते

RV 10.120.2

(as waters)

सम्नु सम्नवते

NBh

सम्भू सम्भवति, सम्भवते

RV, etc .

to go to meet (as foe) प्रती प्रह्येति

RV, etc _____ (as friend) प्रती प्रह्येति RV,

etc to m. anyone सम्पत् सम्पत्ति (acc) RV,

etc to m. as a friend संहन् संहिष्यते (instr)

RV 9.14.4 to m. at समी समेति (acc) RV, etc

_____ समी समेति (acc or loc) RV, etc _____

अभिसमि अभिसमेति Ved (acc) RV 1.125.7, AV,

etc to m. each other अभिसंविद् ॥ (BR) VS 29.6

to m. in समी समेति (acc or loc) RV, etc _____

याद् (only pr p यादमान) (loc) RV to m. n ar

अभिसंविद् PĀ AV, etc to m. round अभिसंविद् PĀ

AV, etc to m. together सम्मिळ् सम्मिळति,

सम्मिळते Kathās मिश्रीभू मिश्रीभवति

Hariv, Kāv, Rājat सम्मवे सम्मवेति ṢBr, Samk

संयत् संयतते RV, Br, ChUp संवस्य

संवसति, संवसते R सम्मवार्यं कृ to m.

with आप् आप्नोति Ā RV, AV, ṢBr, etc

प्राप् प्राप्नोति AV, etc — समवाप्

समवाप्नोति, समवाप्नुते IBh, Br etc — प्राप् caus

प्रापयति, प्रापयते R — उप उपेति RV, AV,

SS, SBr, IBh, Sak, etc — समि समेति (instr or

dat) Br, etc — सम समेति (instr with or

without सम्म) RV, etc — उपसमे उपसमेति

SBr, ChUp — लभ cl 1 (Dhātup 23.6) लभते

(ep. also लभति and लभते) Br, etc —

सम्पद् सम्पद्यते (in some forms also ṣ) Br,

an, h, etc — अद्यागम् — अभिगम्

अभिगच्छति — अभिसंगम् —

आगम् (instr) आगच्छति h 3.2688 —

आसद् आसीदति (Ved also आसदति) —

— आसद् caus आसादयति Bh, P, Negh,

Kathas, Pancat, etc — उपनिगम् उपनिगच्छति

Śr, ĀitBr — उपसृप् उपसर्पति, उपसर्पते

Kāś on Pāṇ 1.4.40 — उपस्था उपतिष्ठति, उपतिष्ठते

— उपाश उपाश्नाति, उपाश्नुते Bh, In —

ऋ cl 1,3,5 ऋच्छति, इयति, ऋणोति, ऋण्वति

(only Ved) R̥, AV, 3Br, ChUp, 13h, etc — नश्, —

नश् cl 1 नशति, नशते EV — प्रतिपद्

प्रतिपद्यते 3Br, etc — प्रतिसंग्रह प्रतिसंगृह्णाति,

प्रतिसंगृह्णाति 13h — विद् cl 6 विन्दति,

विन्दते EV, etc — संयुज pass संयुज्यते

(instr) 13gh — संविद् संविन्दते (instr)

AV, AitBr, 3Br — समागम् समागच्छति 13h —

समासद् समासीदति Rājāt, Kathās — समाहन्

समाहन्ति (instr) Bh — समु समिचति,

समुजोति, समुज्वति, समुच्छति (also for समुच्छति,

समुच्छते Pan 1.3.29) (instr) Bh, Ar, SBr, Kauś,

Bhatt — समुष समर्षति (instr) Bh —

संनिगम् संनिगच्छति (instr) Śr —

समुपपद्य समुपपद्यते (acc) Bh — सम्पत्

सम्पातति. (instr) Bh, etc — सम्भू caus

सम्भावयति Hear to m. with misfortune रिष् caus

to be met समि pass समीयते to be m. with लभ

pass लभ्यति (ep. also लभ्यते) Br, etc _____

प्रतिलभ pass प्रतिलभ्यते 'Samk _____ आप

pass आप्यते .

to cause any one to meet any one else मिक् caus

मैल्यति or मैलापयति (gen) Kathās to

make to m. संचर् caus संचारयति VS, SBr, Laty .

